

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 419588 - PREZIOA: 10 PEZETA

Aita Jose Inazio Lasa

“TEJIENDO HISTORIA” LIBURUA LASTER ARGITARATUKO DU

Aita Jose Inazio Lasak Gipuzkoako artxiboak (Oinati, Tolosa eta Donostiakoak) eta eliz-liburuak astindu ditu.

Lan honen fruitu dira historiari buruzko zenbait liburu: «LEGAZPIA»; «MATXINBENTA - BEIZAMA - NUARBE - URRESTILA - ARATZ ERREKA» (aurten «Pueblos de Guipúzcoa» deritzan saria irabazi duena); «JAUREGUI» artzai-gerrileroaren bizitza (1971garrenean «BASAURI» Euskal Estudioen saria) eta beste lan batzu. «ARANTZAZU» aldizkarian, laster liburu batean bilduko, «Tejiendo historia» deritzan atala idazten du.

—Kontuz! —esan dit— Ez ilza dazu historigile izenik eman! Ez dut unibertsitatean ikasi eta ez naiz gai bat hartu eta xehatu arte aritzen diren ikertzaile jhorietakoa. Ehiztariaren antzera ibiltzen naizn usoa agertzen bada, hari botatzen diok erbia ateratzen bazaio, hari Era berean, gai interesgarri bat aurkitzen badut, adibidez herri bati buruz, hura aztertzen dutk gizon ospetsu batez zerbait azaltzen bazait, honi jarraitzen naitzao

Horrela gertatu zitzaion Jau-regi jeneralaren bizitzaz. Lehenengotik, artzaia zelako hartu zuen kontuan, eta lantxo pare bat egiteko gaia bazuela pentsatu. Gero, han eta hemen datok hartuz, liburu bat osatu du.

—Ni beti izan naiz kurioa. Trikitandik izan dut geure aurrekoen kontuan jakiteko gogo; horregatik sartu nintzen kondaira gaietan.

—Eta zer aurkitu zenuen hor?

—Oso gauza interesgarriak, baina gutti landurik. Aurreko mendeetan, gure herriaren historiari ez zaio jaramonik egin. Baziren kronikari eta historigile onak, baina ez zuten laguntzarik beren lanak argitaratzeko. Alde batetik zensura pasa beharra: Gipuzkoako Batzarrena, Nafa-

rroako erregeordetzarena, Gaztelako erregerena... Horretaz gainera ekonomi arazoa zegoen. Honela, Zaldibia batxilerrak XVIgarren mendeko erdialdean idatzitako lanak, orain berrogei urte argitara dira; Larramendiren «Coreografia guipuzcoana», gure kondaira ezagutzeko oso lan ona, joan zen gizaldian atera zen; Gorosabelen idatziak, hil ondoren azaldu ziren.

Garibayek bere liburuak Ambersen argitara ahal izan zituen, hortan bere diruak xahutuz. Zorte txarragoa izan zuten beste lan batzuk, adibidez, Inurriarrok frantziskotarrak idatzi zuen Gipuzkoako historiak; hau, Batzarrenak onartu zuen, baina argitara gabe, galdu; berdin Itxason-doko Arzubia lizenziatuak idatzitako Loinaztar San Martinen kondaira eta beste zenbait idatzi.

—Garai hartako erakundeek gaizki ikusten ote zituzten kronikalariak?

—Ez, ez da hori. Arazorik gorenena diruarena zen. Batzarren dirua behar larriagotan xahutzen zen eta liburuak argitaratzeko ez zen ezer gelditzen. Idazleek berriz, ezin zuten laguntzarik gabe argitara, gastuak haun-

diak bait ziren eta irakurleak gutti.

—Gaur egun, ba ahal du euskal historigileak laguntzarik?

—Lehen baino gehiago bai, nahiz laguntza eske ibili behar, askotan ezer iritsi gabe. Hontan gehiena egiten duen erakundetarik bat Donostiako «Aurrezki Kutxa Munizipala» da; Gipuzkoako herri gehienek kondaira lanak argitara ditu.

—Lehen Batzarrei buruz zerbait hitzegin dugu. Askotan goratu ohi dira hoiem demokrazia eta abar. Zer diozu gauza hon-taz?

—Egia da Euskal Herriko gizar-te eta politika erakundea, batez ere Gipuzkoa eta Bizkaikoa, inguruko herrialdeetako baina demokratikoagoa izan dela, demokrazia hori —gaurko ikuspegi begiratzuz gero behintzat— erabatekoa izanez baldin bada ere. Adibidez, herriko agintari izateko beharrezkoa zen ondasunen jabe izatea, «millares» deitzen zutena. Honen arrazoia zera da, ezbeharren bat izaten zenean eta, aberatsek bakarrik erantzun zezaketela diruaren aldetik. Badakizu, benetako demokrazia lortzea zaila da...

—Pesimista samar aurkitzen zaitut gizonari buruz...

—Ez, ez naiz oso pesimista. Kondairari begiratzuz gero, gizona aurrera doala gai askotan ikusi duzu, baina gizona gizon den bitartean...

—Goazemazu harira. Sarritan aipatzen den beste puntua euskaldun askatasun gogo da. Zer diozu honi buruz kondairaren ikuspegi batetik?

—Hortan ez dago zalantzarik. 1200garrenean Gipuzkoak Gaztelako erregerekin egin zuen erregebatasunaren ondoren ere, gure probintziak bere askatasuna gorde zuen. Batzarrenak Gaztelako erregearen aginduak ezeztatze-ko eskubidea zuen. Gipuzkoarrek ez zuten errege horren menpean soldaduska egin beharrik; Batzarrenak bere gudariak zituen, batez ere frantsesengatik defenditzeko. Herri-diruak Batzarren erabil-



tzen zituen, nahiz erregeri zerga batzu ordaindu behar. Zerga-etxeak (aduanak) ez zeuden itsasertzean, Gaztelari begira baizik. Azkenengo puntu hau, ekonomi aldetik ikusiz gero oso eztaba-dagarria da, baina, kontuan izan, Karlista gerrak askatasunaren alde izan zirela batipat.

AITA LASAK ERRAZ
JOTZEN DU GAI
BATETIK BESTERA

—Euskaldunen artean aurkitu dudun berezitasunik nabarmen-etakoa kemena da. Kinkarik larrienetan ere euskaldunak bada-ki aurrera egiten. Hau garbi ikusi nuen, Amerika aldean ibilli nintzenean.

—ofo—

Aita Lasa, apaiz egin eta laster, 1928garrenean, Kubara joan zen eta hamalau urte egin zituen han. Gero, Zaragozan hila-bete batzutan egon ondoren, Arantzazura itzuli zen. Hemen hauzo maisu izan da hogeita hamabi urtez; bere eskuetatik baserrietako haurrak eta Urbiako artzainen seme-alabak pasa dira. Esperientzia honek bultzatu zuen «La enseñanza primaria en Guipúzcoa» idaztera.

Urbiako apaiz ere bera da: artzaian eta mendizaleen laguna. Iaz Gipuzkoako hamazortzi mendi taldeak omenaldi bat eskeini zioten.

—Ni mendirako jaio nintzen, ez herri haunditarako, dio mantinentarrak.

Elixabete Garmendia

NON ZER

Gandi edo espirituaren
indarra

Bujanda 3 gn.

Gizona abere hutsa da

Garate 5 gn.

Euskaltzaindiaren
iker lanez

Mitxelena 7 gn.

Eta nondik jan?

Alkiza 8 gn.



Agirretxe eta Lasa

ERNIO USADIO ZAHARREN LEKU



Mutriku txapeldun.

Pagahosto goiz zimenduak, ori-ori, haizearen jostailu, non koka asma ezinez agertu zaizkigu, lehen begibistara. Udazkenaren hastapenetako hegohaize epel opela Komisolatzako gainetan. Bidagiroproposa, Txilarramenditik zeharka, Erniori ikustaldi bat egiteko. Ez da erromeri egun; astegun soila baizik eta trikiti soinuaren orde, behor-dunba eta ardi-zintzarri astinduen hohts melankolikoa dantzugu.

Zelatunen. Errezilgo artzai bat ikusi dugu, gainontzean, Ernio bakarrik dago, erromesik gabe. Eta bakardade isil hau, gure egun asaldagarri hauetxen lekuko zintzo. Eta, garaitzapenaren simbolo dugun mendigain harrigarri honen isiltasuna, udazkenaren arrats anitzetan, geure barne-errietan sentitzen dugun etsiaren adiskide.

Gipuzkoaren bihotzean dago Ernio. 1.063 metro itsasoz gora. Abuztuaren 29. hasirik, Irailaren igande guztietan ospatzen dira Ernio erromeria harrigarriak. Erromeria hauek badute Euskal mitologiaren kutsurik franko. Berton inoiz ibili den orok, badaki nolako rito errespetagarri eta zein serio ospatzen diren!!

Txorakeria baderitza ere, nahiz eta gure egunotan umekeria irudit, inork ez dio isekarik egingo, bere gorputzaren goi-behetan gurutzeko uztai pasatzen ikusten duen erromesari. Ezta gurutzen besoetan zintak korapilatzen ari denari. Eta are guttiago, mendioihuen tartean, emakumeren baten gidaritzean, gurutz-bideko erre-
roek egiten diharduenari.

Erromeria egunetan bederen, otoiz-gidari beti apaizik inoiz ere ez! Eta harrigarria da haxe ere. Hain hain agutuak diren mendian, sandu izenik ez, apaizik eta ermitarik ere ez, Kizkitzan, Santagrazin edo Iturriotzen bezala!

Umetan entzun genuen, gurutzaren uztaiak gorputzaren erreumak eta nagiak uxatzeko ahalmena zutela. Honelaxe kondatzen digu Peña-Santiagok ere bere «Fiestas Tradicionales y Romerías de Guipúzcoa» «deitu liburu irakurgarrian.

Baina Ernio erromeriek, egun berean kunplitzen den beste rito bat ere, badute. Mendi gailurreko zeremoniak bukatu ondoren, erromes anitzek, Zelatungo malda malkartsuetan behera, Iturriotzko Sanjuanen ermitara egin ohi du, ermita honen barrukaldetik ateratzen den urotz garbia edatera. Usadio zaharren arabera, Ermita honetako ura, gorputzaren atz edo sarna gaiztoak sendatzeko erremedio osungarria noski! Lope de Isastik bere liburu «de las fuentes saludables que hay en Guipúzcoa» deitu atalburuan, honela dio: «La fuente de San Juan de Hernio por otro nombre Iturriotz, que sale dentro de la iglesia en lo alto de la montaña grande, es saludable para todas las enfermedades y para quitar la sarna». Iturriotzko ohitura hau ere, honela, Ernio usadioei itsatsia dago.

Erromeria honetan beraz, Peña-Santiagok, aipatu liburuan ederki agertzen digunez, hiru ohitura berezi agertzen zaizkigu: Iturriotzko ermitatik ateratzen den ura, atzaren erremedia, uztai eta zintak, erreumaren sendatzeko eta argizaia bildua, zintzur-buruetako minak kentzeko.

Noizdanik, ohitura hauek Ernion? Honetaz, ez dago muga zuzenik, aspaldidanik noski, eta aldi buruan erroturiko usadioak azparririk gabe. Juan San Martinek dioenez, ura, sua eta eguzkia nahasten direnez, Neolitos garaitik etor daitezke. Iritzi berdinekoa da Peña-Santiago ere, berak dioenez Euskal Herria kristautu baino lehenagoko ohiturak izan daitezke. Argizaia hilotzen arimek argi egiteko usu erabilia, eta Ernio ere, agian bai. Zeren, bada mendi honetan kantabiar gudari saldo bat, beren buruak galzorian sumaturik erromatarren eskuetan bizia utzi ordez, pozoinez igurtzirik amildu ziren lezezuloa, badela uste duenik. Zaldibia Batxillerrak bere «Suma de las Cosas Cantábricas y Guipuzcoanas» liburu ezagunean, haxe diosku: Finalmente los cántabros, viéndose en extremo de perder las vidas o darse a los enemigos, habiendo peleado muchos días fiera e porfiadamente, se mataron muchos de ellos con fierro, otros se lanzaron a porfía en las hogeras y otros se atosicaron con veneno...».

Baina orain arteko aztarzenik ezagunenak gure Juan San Martinek arkitutako bi trikuharri dira. Bata Zاراingo ordekan eta Otagainen bestea. Biok Ernioaren mazelatan.

Erniori, histori-zama harrigarri bat erantsi zioten gure antzinako kondairalari gehienek. Hasi Garibairengandik eta Etxabe, Zaldibia, Isasti, Larramendi, Iztueta, Arakistain etab, Txirrita bertsolariaren ganaino helduaz. Berauen ustez, Lartaun oihartzuarraren kantabiar trebe haiek. Otaviano Augusto Emperadorren gudarosteari buru eginez erromatarren menpetik gorde zuten Kantabria zaharra.

Euskal Herriko historigileen artean, beharbada P. Gorosabel zatekeen kantabiar eta erromatarren gudua Gipuzkoan obratu ez zela adierazi zuena. Gorosabelen iritzia sendotzera etorri da Adolf Schulten-nen iker liburua ere, non gudaketa lazkarri haren eremuak, Gipuzkoatik landara, Santander eta Asturias aldera eramanez finkatzen baititu.

Besteak beste, argigarri dirudit I. Barandiaranek bere «Guipúzcoa en la Edad Antigua» liburuaren 98. orrian marrazkitu duen mapa. Lan honetan ikusten ahal dugunez, Gipuzkoan, erromatarren atarnak, oraingo Ataunen, Zarautzen, Errenterian, Oihartzunen eta Irunen daude. Mendikuteko (Ernio) aztarna bakarra dudaz agertzen zaigu aipatu lanean.

Halarik ere, Ernio askatasunaren simbolo agertzen zaigu, Euskal nortasun menperakaitzaren oroigailu: CANTABRUM INDOCTUM JUGA FERRE NOSTRA.

Milaka erromesen erakarpengarri eta gure herri-mitologiaren az-tarnategi.

ANATSAN

ERNIOKO FESTAK

Abuztuaren azken igandetik irailaren azken igandera arte, igandero, egin ohi da ERNIO mendian festa.

ANATSAN gure lankideak ohitura zahar horren berri ematen digu.

Pozik utzi diogu, beraz, lekua gure txoko honetan.

SOKATIRA TXAPELKETA

Euskal Herriko sokatira txapelketa ospatu zen irailaren 28an Urnietan. Erdiak edo honela azaldu ziren plazara. Beste erdiak izkutan geratu ziren. Izan ere ez zen erraza giro astun eta goibel harekin sokatiran hastea.

Honela geratu ziren jokatu zutenak:

- 1.—Mutriku.
- 2.—Santurtze.
- 3.—Itziar.
- 4.—Oiartzun.
- 5.—Orozko.
- 6.—Irun.
- 7.—Errezil.
- 8.—Avellaneda.

MENDATAN HARRIJASOTZAILAK

Harrijasotzaileen txapelketa bat antolatu da Bizkaiko Mendatan.

Hogeita bi urtez beherazo mutilentzat da.

Bi saio izango dira. Bata, eguerdiko 12,30etan; bestea, arratsaldeko 4,30etan.

100 kiloko zilindroaz lehiatuko dira.

Bosna minutuko bina ekinalditan erabakiko da nor den onena.

Honako sari hauek jasoko dituzte.

Lehenengoak, 5.000 pezta.
Bigarrenak, 4.000 pezta.
Hirugarrenak, 3.000 pezta.
Lauugarrenak, 2.000 pezta.
Bosgarrenak, 1.500 pezta.
Zazpigarrenak, 1.000 pezta.

ERREZILEN ASTO DEMA

Gainean ditugu San Martinak. Herri askotan ospatu ohi da San

Martin eguna. Berena dute Errezildarrek santu hau.

Hori dela eta, besteak beste, asto demak ipini dituzte Errezilen.

Hona sariak:

Lehenengoak, 10.000 pezta.
Bigarrenak, 8.000 pezta.
Hirugarrenak, 6.000 pezta.
Lauugarrenak, 4.000 pezta.
Bosgarrenak, 3.500 pezta.
Seigarrenak, 3.000 pezta.

AIAN IDI DEMA

Urriaren 31ean eta azaroaren 1,2,8 eta 9an erabakiko da maiztean jokatu behar zen «San Isidro Sari Haundia». «Alfa Sari Haundirako» balio dute dema hauek.

Sariak:

Lehenengoa, 28.000 pezta.
Bigarrena, 25.000 pezta.
Hirugarrena, 22.000 pezta.
Lauugarrena, 19.000 pezta.
Bosgarrena, 16.000 pezta.
Seigarrena, 13.000 pezta.

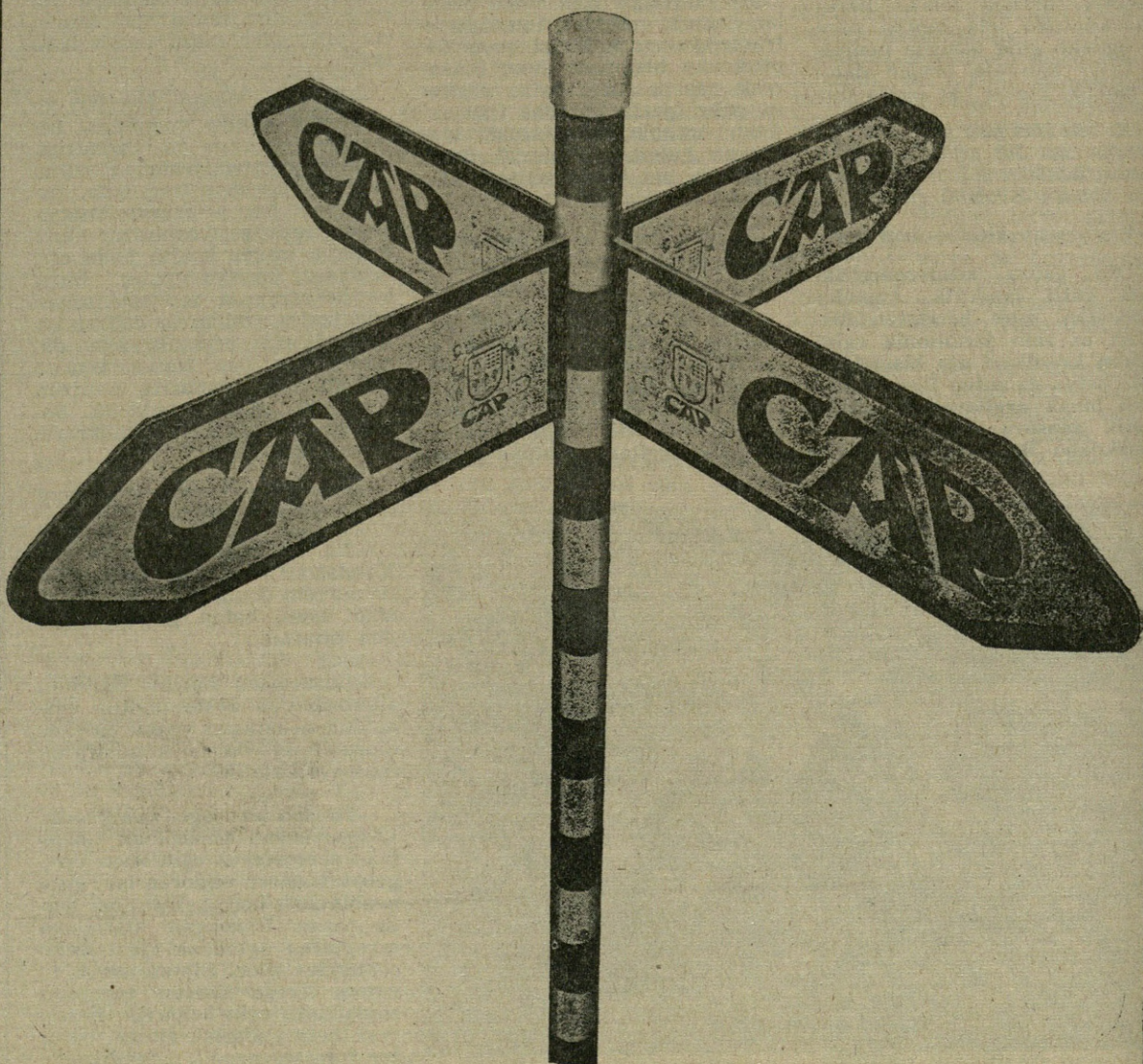
MUTIOZABAL

Gipuzkoan,
nor gu
baño
gertuago?
91 etxe zuretzat urbillago

Izan ere, Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa etxe au duzue Gipuzkoako Kutxetan leenengoa. Orregatik, gipuzkoarren zerbitzurako beti gertu eta prest egotera beartuak gauzazu. Auxe da gure egitekorik nagusiena, orretarako sortu zan, batipat, Caja de Ahorros

Provincial de Guipúzcoa 1896 urtean. Gipuzkoarren kutxa duzue Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa, Badazu arrazoirik, beraz, gurekin elkarturik jarrai dezazun. Utzi ezazu zure uste osoa Gipuzkoan leenengoa duzun Kutxa etxe ontan,

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA



ILUNA ZABARKERIA, GARBIZALEKERIA

Hizkuntzari buruzko garbizalekeria aipatzen genuen aurrekoan. Txukuntasuna eta garbitasuna gauza guztietan da ona eta beharrezkoa. Baita hizkuntzan ere, hitzegiterakoan eta idazterakoan. Gauzak zikin, pilan, nahasian edukitzeak ez dakar ezeren onik.

Zabarkeriaren zabarkeriaz ez dezagun hizkuntza bera desegin. Baina, garbiaren garbiz ere, ez dezagun apal batean jaso altxor eder baten antzera gerokoen miresgarri. Gure egoeran ez da nahi dena ezertan egiten, ahal dena baizik. Baita hizkuntza kontuan ere.

«Hori ez da honela, horrek honela behar luke» esan ohi da maiz. Hizkuntzaren legeak hala aginduko du. Ez dugu ukatzen. Baina beste lege asko da hizkuntzaren inguruan. Ahal dugun hizkuntzarik errazena, erabilkorrena eta baliagarriena behar dugu.

Inongo zabarkerian eta garbizalekerian ez gaitezen eror, beraz.

Gaur, ordea, beste alor batzuetako zabarkeriak eta garbizalekeriak aipatu nahi genituzke.

Euskaldunok aurpegi bakarreko gizona dugu maite. Ez dugu gizon maltzurrik nahi. Ijitokeriari eta trapukeriari gorroto diogu. Erdizkakorik ez dugu nahi. Urardorik ez dugu maite. Ardoa ala ura. Zuria ala beltza.

Erabatekoa nahi dugu.

Gai guztietan gertatzen zaigu hau, gainera: erlijioan, politikan, hizkuntzan eta abarretan. Guerretzat ez da tarterik. Zuhibeltzik eta bezgorrik ez dela guretzat badirudi. Eta garbizalekeriak eraginik edo, beltza zuritzat hartu ohi dugu eta gorria orlegitzat.

Burua eta bihotza argiak eta garbiak izan behar ditugu hauzi-mauzi guztietan. Ahal dugun argien eta garbien, noski. Bakoitza nor den eta zer den jakitea beharrezkoa zaigu. Baina horretarako nor berak jakin behar du nor den, zer den eta zer nahi duen.

Ikaragarritzko kaka-nahastea dugu gure iritzietan eta jokabideetan. Gosaltzen jaten zuen baratzi-zorapi ardoa eta kafesnea nahasten zizkion gizona ezaguturik gara. Nahasketa haundiegia, noski, gauza onerako. Urdaileko minez ibili ohi zen.

Edozer gauza nahasten eta ezkontzen dugu elkarrekin. Eta jakina. dena mintzen, ozpintzen, lizuntzen eta txartzen zaigu. Elkarrekin nahas-mahas ezin daitekeen gauza asko bait da mundu honetan.

Bestalde, ordea, ilunpe eta nahasmendu honen erdian, garbizalekeria beldurgarria erori gara. Izan ere, itsuak bezainbeste, inork ez du argirik maite. Hemen argi dago entzutea nahikoa dugu, denok haruntz abiatzeko.

Batzutan predikalari eta oihulari batzuen atzetik goaz. Hurrengoan beste batzuk ditugu hartuak eta begikoak. Ipurtargiaren argirik ere pizten ez den lekuan eguzkiaren argitan gabiltzala sinestazten digute. Eta ilunpean genbiltzala ez gara leze-zulora jausi arte ohartu. Dena garbi ikusten genuela uste genuen.

Eta ipurtargiaren argia eguzkia delakoan, besteak baztertuz bizi gara. Guk dugu arrazoi, hau honela da, beste biderik ez da, esanaz gabiltza. Arrazoi horretan, bide horretan, atzeraxeago edo aurreraxeago doanik ez dugu onartzen. Guk jarritzen martxan joan behar da, guk egiten dugun pausajea.

Bestalde, ordea, kontrabidean doazenekin elkartzeko gauza gara. Gure bidetik kanpora doazenekin eta gure bidearen aurka datozenekin bat egiten dugun askotan.

Ezkerrak ez du etxeko eskuinaz ezer jakin nahi, baina kanpoko ezkerrek elkartzen da. Eskuinak etxeko ezkerre gorrotatzen du eta kanpoko eskuinaz fidatzen da. Etxeko ezkerrekin baino bihozperagoa da kanpoko ezkerrekin zenbait eskuin. Zenbait ezker, berriz, etxeko eskuinarekin baino askoz ere bigunagoa da kanpoko eskuinarekin.

Gaitezen garbizale. Ez gaitezen garbizalekerian eror.

Gandhi edo izpirituairen indarra

François Mauriac-ek esan zuen behin, Kristoren bizia idazteko belauniko jarri behar zela. Era beretsuan esan daiteke, Gandhir-i buruz zerbait aipatzeko txapela kendu egin behar dela. Begirapen guztiz noa, beraz, Mahatma-z (Arima Haundi-z) zer edo zer adieraztera.

Oihal zuri batean bildutako gorputz txikiko eta izpiritu haundiko agure maitagarria, mende laurdenean Indiako destinoen jabea izan zen.

Berak ezetz esan arren, saindu bat izan zen, eta saindu haundia gaitzera, Indiar Asisko Frantzisko Saindua, korajea, amodioa, pozez eta umorez beteriko gizon harbigarria. Gizadi osoaren argi garbia eta India modernaren arima gertatu zen.

Jendeak kantatzen zion: «Gandhiji Kai» (garaipena Gandhiri), baina bera ez zen harrotzen. «Jendeak egiten didan adorazioak —zioen— gaixorik uzten nau. Askoz hobea izango litzateke txistua aurpegira botako balidate. Gizon bat azken tokian bere borondatez ipintzen ez den bitartean, ez dago beretzat salbakunderik. Musulman, kristau, parsi, judu eta hinduen zerbitzaria naiz. Zerbitzeko maitasuna behar da, ez izen famatua. Eskale pobre bat naiz. Nere ontasunak sei goru, hojalatazko plater batzuk, ardi-esnerako pitxarra, galtza eta lehorzapi batzuk besterik ez dira. Eta, askenik, nere izen ona, askorik balio ez duena».

Mohandas Karamchand Gandhi 1869ko urriaren 2an jaio zen Bombay probintziako Porbandar herrian, eta Delhi Berrian hil zen 1948ko urtarrillaren 30ean.

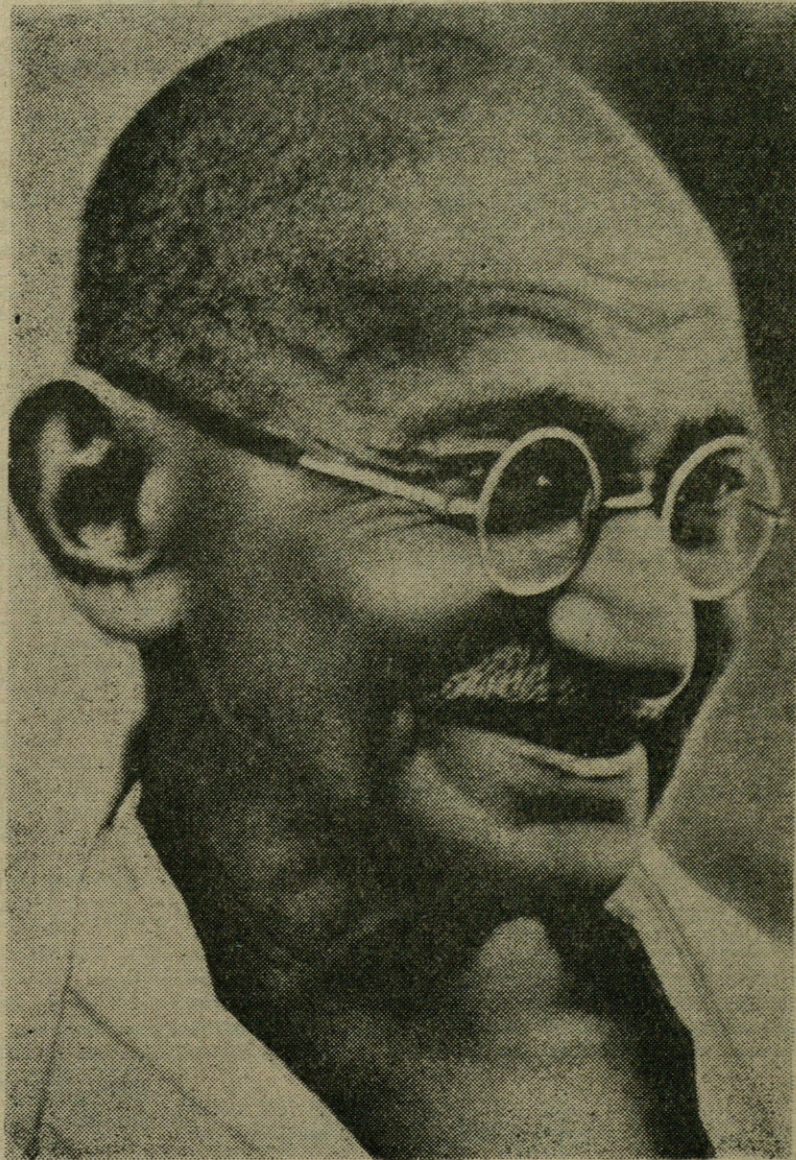
Batxilleratoa 1887an bukatzen du, eta Britainia Handira doa Deretxoko ikasketak egitera. Legegizon delarik 1891an barkua hartzen du Indiara itzultzeko. Bizimodu eskasa baitzuen Bombay-n, Hego Afrikara abiatzen da, eta han hogeitaz urte igarotzen ditu.

Hego-Afrikar bizi diren milla indio zapalduta daude. Diskriminazio gogorpean bizi dira «coeli» errukarriak. Gandhik, herrikideak bilduta, esaten die: «Hemen pariak gara gu eta ongi merezita dadukagu. Zergatik? Gure lurraldean, Indian, pariak bezala tratatzen ditugulako herrikide asko. Menderen menderatutako amaika kasta mailla dugu gure artean. Has gaitezen bada geure buruak aldatzen eta orduan izango dugu eskubiderik hemengo bidegabekeria kentzeko».

Ekiñaldi latzak egiten ditu jendetza haundiak, bilduz eta herri guztietan ibileraziz, eta jardunaren jardunaz beretarren kontrako legeak erazte lortzen du (Indian's Relief Act). Agintariak ulertzen dute, Gandhi bezalako buruzagi batek gidatutako indar izpiritualari eusterik ez dagoela. Gandhik honela dio: «Lapurketa eta odol ixurtzerik gabeko iraultza izan da, bakoitzaren sufimendu kemenari bakarrik zor zaion garaipena erdietsiz. Baina, gure saria ahalegiarekin dago eta ez ondorioetan. Ahalegin osoa berez da garaipen bete».

1908an gartzelan sartzen dute lehenengoz. Gerora ere, giltzapean egongo da Hego-Afrikar, denetara 249 egu nosatu arte.

1914ean Indian dago berriro. Utz diezaiozun hizketan.



«Prinzipio haundiok: satya-rena (egia-rena) eta ahimsa-rena (biolentzi-ezarena) mende ditugu gida gaitzaten. Mundu nahastu baten gainean begira dauden izar isilak dira. Sarvodaya-k (denen onak) izan behar dugu xede. Jainkoa da gizaki guztiak elkartzen dituen lokarria. Lokarri hau puskatzea, gure etsairik larrienaren kasuan izanda ere, Jainkoa baztertea izango litzateke. Ahimsa (indarkeria-eza) egia-bilaketaren oinarria da. Hau gabe, hondarraren gainean eraiki besterik ez dugu egingo. Denak pinzel beraz pintatuak gara, denak gara Egile bakararen seme-alaba. Indarkeria-eza da gizalegea, indarkeria aberlegea den bezala. Abereen izpiritua lo dago, abereak gorputz indarra besterik ez du ezagutzen. Gizonaren haunditasunak goragoko lege bati, izpirituairen indarrari, obeditzea eskatzen du.

Nere egite guztiek honetan, gizadiaren maitasun itzalgaitzean, dute iturria. Hildura luzeei eta otoitzari eskerrak bada berrogei urte baino gehiago inoren zat gorrotorik ez dudala.

Guk zarpatsuok, askatasuna konkistatuko dugu gizadi guztientzat. Gure mugimendua indar moralean bakarrean dago erroterik».

1917an Iparreko Bihar-en, 1918an Khairan, 1920an Taluccan lortzen du bere lanketei esker itxuragabeko zerga asko kentzea. 1919-1920an «kooperazio-eza»-ren politikari hasiera eman zion (Satyagraha). 1931-1932an Indiaren ordezkaria izan zen Londresko Mahai Inguruko Batzarrean. Haren kezkarik nagusia hindu, mahometano eta sikh-en arteko borroka bukatzea zelarik, ezinikusi zahar hiltzaileak itzali nahi zituen, denon anaitasuna burutzeko. Barua eta kooperazio-eza ziren bere armak. 1908tik 1945era 17 bider egon zen presondegian eta 15 baraua-

di ikaragarri egin zituen. Indian guztietara 2098 egun bete zituen itzalean.

Berea iraultza ederra izan zen. Iraultza izpirituala, bai. Pentsamenaren eta sakrifizioaren iraultza, bai. Maitasunaren eta garbitasunaren iraultza, bai. Baina egiazko iraultza, iraultza ezin garaitu, ezin zanpatuzkoa inolaz ere. Iraultza baketsua. Iraultza politikoa. Sakona eta zabala. Gandhiri zor zaio Indiaren askatasuna.

Azkenaldera Gandhi ez zebilen oso pozik. Askatasuna lortua zuten, India ordea bi zatitan gelditzen zen. Batetik Pakistan, gehiengo musulman eta gutxiengo hindu zituela. Bestetik Hindustan, gehiengo hindu eta gutxiengo musulmanekin. India ama bietan puskatua.

1948ko urtarrillaren 30ean, goizeko hiru t'erdietan jeiki eta bere azkenengo eguna hasten du. Arratsaldeko lau t'erdietan bazkaria (barazki eta fruituak) hartuta arin doa otoitzlekura, samina pixka batekin, hamar minutuz atzeratu baita. Jende tar-tean pasatzen da. Hindu fanatiko gazte batek hiru tiro bota egiten dizkio. Mahatma gaixoa murtitzen da, eskuak elkartzen ditu otoitz egiteko bezala eta ixilik dio: «Rama» (Jainkoa), lurrera hiltik erortzen dela.

Kristok maiteko zuen Gandhi. Gandhik maite zuen Kristo. Sinisten zuen arima ez dela hiltzen, izpiritua dela egia eta askatasuna, eta gogoz idaz zezakean Paulo Sainduarena: «Ez baitzaigu beldur izpiriturik eman, indar, maitasun eta jaundasan izpiritua baizik».

Izpirituairen indarra. Horra Gandhiren bizi osoak erakusten diguna.

I. BUJANDA

zeruko
ARGIA

JABEA:

Nafarroa, Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak.
Burlada, Kale Nagusia, 50-1
Donostia, Okendo, 22
Telf. 41-95-88

Ondezkaria: Kaletano Ezelza Iturriza

ARPIDE SARIA:

Barruan 400 pezeta
Korreo batasunetako herrietan 620 pezeta
Atzerrietako beste herrietan 460 pezeta
Alrez Aldez aurretik galdetu
Salmenta (ale bakoitza) 10 pezeta

Moldiztegia eta Idazkola:
«Gráficas Navas»

A. Adoain, 1. IRUINEA
D.L.: NA. 80-1963



ZENBAT GARA

Berriak

Berririk guti da Euskal Herrian. Tira, guti edo... zerbait esatearren guti, noski.

● Irailaren 28rako programaturik zen hainbat eta hainbat saio eta jaialdi, ez ziren azken batez eratu. Bilboko prensak suspensio hauen berri eman zuen «arrazoiak ezezagunak» izan zirela ezarri. Bueno, berrek ez badakite ez gara gu hemen irakaskuntzan hasiko.

● Edozein modutan, Arabako Agurainen (Salvatierra), Euskal Kultur Aste bat eratua da. Beste zenbait hitzaldiren artean, Carlos Caballero jaunak **XX mendeko Arabako Historiaz** mintzatu zen. Ezin esan, behintzat, gaurkotasunezko gaie ez zenik.

● Egun hauetan ofizialki onartua izan da Madril-en Donostiako KURPIL aldizkaria. Santiago Aizarnaren zuzendaritzapean noizik behin azaldu izan den liburuxka hau, hileroko bezala agertuko da aurreantzean, olerkariak eta olerkariak burutua baitipat.

● Iruñe, Donostia, Bilbo eta Baionako apezpi-kuen arduraean, Diozesiarte Batzorde bat sortarazi da, euskarazko eliz-argitarapen ofizialak bateratsu prestatu asmoz.

Hogei lankidek osatuko dute harako batzordea. Zortzi gipuzkoarrak, sei Bizkaikoak, hiru nafarrak eta beste hiru iparraldekoak.

Helbururik nagusienak hiru diratze: 1.—Kristau mezua ematean, Herriaren euskara maila kontutan hartu. 2.—Erabili behar den euskara, gaur eguneko gizakultur ablari atxikia izan dadila. 3.—Euskararen Batasunari begira gerta dadila.

● Urriaren 11 eta 12an, Bergarako Orfeoi ospetsua Madrilera «Teatro Real» delakoan parte hartzeko da.

● Urriaren 11tik 19ra arteko zortzi egunetan, Galdakaoko «Perretxiku Astea» eratuko da. ...«Eguraldiak» laguntzen badu, noski.

● Aurten ehun urte betetzen dira Durangaldeko hamabi herriak Gerediagan azken aldiz bildu zirela, Cánovas del Castillo-k Euskal Herriari Lege Zaharrak kendu aurretik, hain zuzen.

Ehun urtehurten honen oroigarri, Gerediaga Elkartea Gerediagako ermittan bertan biltzeko da berri.

Txistulari Eguna

Irailaren 28an eratzeke zen Eibarren Txistulari Eguna delakoa. Ez zen, ordea, eratu. Aukera ederreko tokia da Arrate txistulari eguna ospatzeko, ez bait da alferrik Arrateko Ama Birjina txistulari guztien zaindaria nagusia.

Egun hau Deba Arroko ordezkari den Jose Luis Perez Sarasketaren zuzendaritzapean burutua zen, Juanito Larrinagari omenaldi bat eskaini nahi asmoz, beronen txistularitzako berrogeita hamar urte betetzean.

Giputz Diputazioak eta Eibarko Udaletxea ere antolatzaileen arteko zirelarik, programak aurrera jo zuen azken momenturaino, txistutan hasteko girorik ez bazen ere.

Bilera egun eta ordua iritsi eta, guztia prest. Txistularirik ez zen azaldu, ordea, ezta bat ere gero, hirurehun batek alde aurretik hitza eman zuen arren.

Beraz, hala beharrez, beste egunen baterako atzeratu da txistulari egun hau, bai eta Juanito Larrinagaren omenaldia ere. Berrogeita hamar urtetan batera omenaldirik gabe txistutan ihardun duen gizona ez dago, ez, horren zain. Bihoazkio gure txaloak.

● Ez egun berezirik eta ezta urteko bilera nagusirik ez dute aurten txistulariek egin. Eta ez, behintzat, saltsarik falta ez zaielako.

Bi urtetik behin hiriburuz aldatu ohi den Zuzendaritza Bilbotik Gasteizera pasatu da berriki, eta bitartean, txistularion batzarrea ez batean eta ez bestean.

Bestalde, bi urte barru berrogeita hamar urte beteko dira Arrateko Andra Maria Euskal Herriko Txistularien Zaindaria hautatua izan zela, eta dagoeneko hasiak dira urte-erdiak gertakizunak denboraz prestatzen.

Horrez gainera, hamar bat urte edo bai, Arraten bertan txistulariari monumentu bat eraikitzeke asmo eta ideia sortarazi zela. Ideia polita, bai, hitz eta asmo hutesz geratu zena.

Izan ere, zoritxarrez, ez duela hamar urte eta ez orain, Euskal Herria ez dago monumentutarako.

Pozez eta kezka

Irailako bigarren astean hasteko zen euskarazko lehen telebista programa, ez zen esan bezala azaldu. Beranduago bada ere, badaiteke lerro hauk argitara orduko agertzea.

Arazoa luzatu egin da, eta ez programarik moldatu ez delako. Alde batetik, giroak ez du laguntzen horrelako saio bati ekiteko (arduradunen kezka ondotox dakigu), eta, bestetik, programa batzuk erabat amaituta eskutan nahi izan dute Madril-en. zentsura nahiz ondoko jarraipenari dagozkion arrazoiengatik.

● Dagoeneko gutienik lau programa bukaturik daude. Lerendabizikoan, Antonio M. Labaien jaunarekin egindako elkarrizketa bat, arrantzari buruzko erreportaje bat eta Iruñeko Kamara Koruaren saioa agertaraziko da.

Bigarrena «Estropadak» izeneko erreportajeak osatuko du, eta hirugarrena Euskaltzaindiari buruzkoak. Laugarrenean, berriz, txistularitzat zerbait, Ansolatarren saio batez eta Laskurainekin elkarrizketan. Horrez gainera, Xabier Peña euskarazko irakasle den aldetik azalduko da, Durangoko Itsua delakoaren saioaz amaituz.

Bestalde, programa bakoitzean, «Pinpilnpauxa» deritzan saio labur bat haurrentzat bereziki burutuko da, eta gai desberdinen artean geratu ohi diren unetan, dantza eta kanta ihardunaldiak azalduko.

Eta, kantak aipatu ditugunez, boskarren programa bertsoari atxikia izango da segururik, eta seigarrena, aldiz, euskal kanta berriari. Xabier Lete azken urteotako mugimenduaz mintzatuko da, eta Lurdes Iriondo, Lupe, Benito Lertxundi eta beste hainbaten agerpenak ikusaraziko dira.

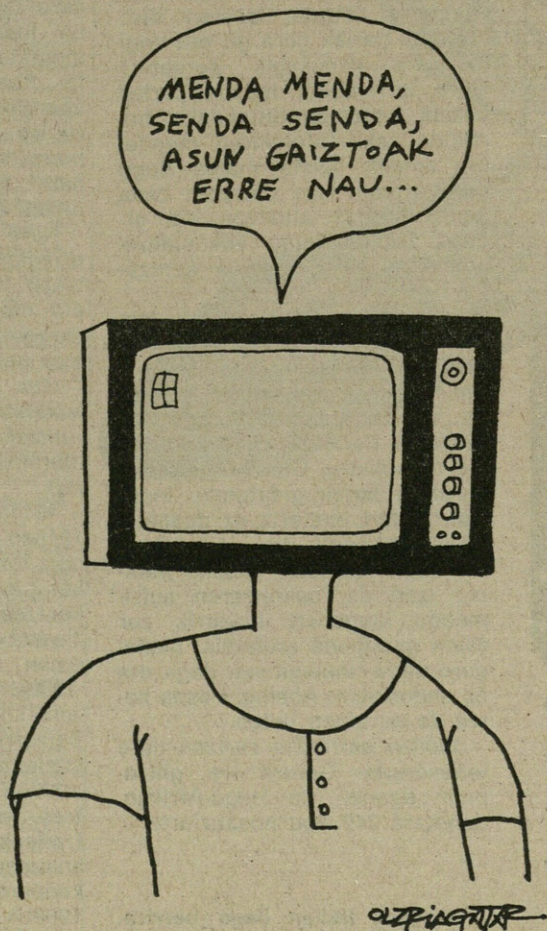
● Bilboko ordezkaria borondaterik onenaz ari bide da, euskarazko lehen programatxo hau posible izan dadin.

Oraingoz astean behin eta arratsaldeko 6etan agertaraziko den arren, egileek nahiz arduradunek badakite jakin ez dela inolaz ere ordurik eroso eta aukerakoena. Dena den, garai izkutu eta pasamixiako bat aukeratu da, nolabaiteko «rodajea» egin arte, baina gero baeten orduz aldatzeko asmoa dagoeneko eztabaidatu izan da.

● Eginak egin, hainbatek galda dezake —eta galdetu egiten du— gauzak daudenez guzti honek benetan merezi ote duen.

Noski, azken bolada honetako giroa normalizatzen ez den artean (Euskal Herriko normalizazioa zertan legokeen ez da gero gauza erraza) nahitaez lainotsu ikusi beharra dago era honetako edozein ekintza (eta azken egunotan aritu behar izan duten idazle nahiz irratigizonak badakite horretaz zerbait), baina gero ere begiratu beharra dugu, hasteko behintzat arlo eta soro guztiak interesgarri zaizkigulakoan.

Oraindik jaiotzeka dagoen programa honetaz inkesta ofizioso bat egin berria da euskaldungoaren hainbat sektore desberdinetan, eta %90 inguru alde mintzo dira. Batere, eta inolaz ere, konforme ez denik ere bada.



Arras ulertzen ditugu hoi en iritziak, gauzak ez bait daude, ez, txantxetarako, baina lehenengoz ate ireki berri guztiez baliatu beharra dagoela uste dugu, eta gero... geroak esan beza.

Zuzendu beharrez irakurlea mintzo

Isiltzen denak ez omen du okerrik esatne. Berritsu-nak, ordea, sarri.

Donostiak jaso dugu (75-IX-23), erdaraz, irakurle (?) baten gutuna. Euskaraz idatzi nahi eta ezina adiarazten du lehen lehenik, eta, ondotik, abuztuaren azken alean ZENBAT GARA honetan argitara emandako zenbait iritzi eztabaidatuz datorkigu.

Ale haretan honako bi esaldi hauk agertarazten ziren: «Gauza jakina da, noski, euskal musikari eta are gehiago pinturari egiten zaien zabalkundea ez zaiola, esate baterako, euskal literaturari egiten...». Eta, gero: «Musikak zein pinturak duten hizkuntza ez da, ez, literarioa, eta sozial, politik zein kultur harremanetan ez du, gaurko, literaturak egin dezakeen planteamendurik egiten».

● Hona, bestalde, gure adiarazle honen puntuak, ahalik eta zehatzen, pinturaz bakarrik ari delarik, nonbait:

1.—Gaur eguneko pinturari ez zaiola Euskal Herrian zabalkunderik egiten. Egitekotan, euskal pintura eta pintatzaile klasikoei, eta ez «vangoardia»koei.

2.—Pinturaren hizkuntza ez da, ez, «literarioa», baina bere aldetik planteamendu «zentsuragarriak» egin ahal ditu eta egiten ditu.

3.—Gaur egun, «vangoardia»ko pintatzaile eta eskultore guztiak artista konprometitua dira Euskal Herrian.

4.—Artegintzan egundainoko politik jokoa dago Euskal Herrian. Gaurko artistek zabalkunde guti dute. Praktikan egiazko kritikari guti da. Eta ezertxo ere ez dakitenak ari dira erdal egunkarietan orrialde osoak betetzen.

● Guk ez dogu honetaz hitzik. Baten bati txorakeria irudi dakioko, baina donostiaren erantzuna irakurri ondoren badirudi noizik behin hanka sartzeren bat izatea ere argigarri izan daitekeela. Eskerrik asko.

Bigarren zuzenketa Lizarrako estatutoaz

Aste honetako bigarren zuzenketa, Euskal Herriko historiaren zertxobait baino gehiago dakien baten eskutik datorkigu.

Izan ere, irailaren 27ko alean idatzi genuen Irakasle Titulua, Euskaltzaindia eta «Eziera Zaigoia» izenburuko sailean, «Sociedad de Estudios Vascos» delakoak burutu zuen Lizarrako Estatutoa aipatzean, bazirudien (guk gaizki esanagatik) harako estatutoak nafarrentzat bakarrik balio zuela, izatez, Gipuzkoari ez ezik, euskararen muga-problema zuten gainerako hiru probintziei —Bizkaia, Araba eta Nafarroa— zegokiari.

● Euskararen muga-problemaren kontzeptu honek oraindik ere baliagarri dirau, eta kontutan hartzekoa da edozein inkesta, istudio edota ikerlan soziolinguistikotan.

Izan ere, hizkuntzarekiko estrategia aztertzerakoan, nahitaez zehaztu beharra dago zein area den «euskalduna», zein «erdalduna» eta zein «mugakoa». Zeren, ganorazko planteamendu bat egingo bada, tratatu desberdina behar dute mugako «zonas regresivas» direlakoak eta Euskal Herri barruko herri erdaldunduak, hanbat herri industriatuta euskara ez bait da gutitu (aitzitik!), batere neurri eta kontrol gabeko inimiziazio batek urte gutitan izkutarazi baizik.

Euskal izendegia

Ebrotik beherako restaurant batetan irakurtzen ahal dugu: «Merluza de San Turce».

Turtze... hona Euskal Izendegian sartzeka utzi dugun izena, irtetea baino sartzeka errazago den garaletan, gainera.

● Sartu nahian baino sartu ezinik duguna, berriaz, Ander izena dugu.

Azken azterketek esker, Euskal Herrikan kanpora ere «Sant-Ander» dugunez gero, ez dirudi «sospechoso» denik. Eta hori ere zerbait da gaur egun.

● Kanpokoak nahian barrukoak ahaztu. Gipuzkoan debekatu berria izan da Xabier izena. Juezari bast axola omen zaio Jatsuko Frantsesek nola arraio izenpetu ohi zuen.

Izan ere, egia esan, inork ez bide daki Xabierrek nahita ala nahi gabe firmatzen ote zuen.

GIZONA ABERE HUTSA DA

LIBURUAREN ARDATZA

Iraultza radikal batek —mundua eta gizartea zeharo berri-tatuko duen iraultzak— esperantza sakon batean oinarrituta behar du izan. Esan dezagun, gizon berriaren esperantzan.

Baina gaurko mentalidadea eta gaurko zientzien emaitzak, esperantza horren kontra agiri dira:

- gaurko mentalidadea, ze Aro Modernuaren mentalidade optimista hura, egun zapuztuta dago.
- zientzien emaitzek, ze gaur erakusten digute gizona abere hutsa dela, eta abere izanaz eta aberekeriak (ironiarik gabe) eginaz iraungo duela.

Gehienbat, zientzien erakuste horretan dihardu liburuak.

ABERE BEREIZIA...?

Nere kritika hau, zientzien sailean geratuko da, beste inora jo gabe. Ez da nere gogozkoa liburu hontatik ezkerren edo eskubiaren kontrarako tresna egokiak jasotzea. Saiatuko dira alderdi oro, bakoitza bere alderdiko ekintzak egiaztatzen eta goratzen, alderdi ororen ideologia ia ukatzen duen zientzia aipatuaz. Liburu horretarako baino sakonagoa da eta gehiago mezezi du.

Hasteko, egia asko, jakingarriak eta beharrezkoak dakartza. Gu ezin gara erdibitu gure amestetako gizon berria eginaz.

Egia hontaz, amaika arrazoi eta adibide bikain eskaintzen dizkigu.

Nere iritziz, baina, bide erdian geratzen da liburu. Arrazoi zientifikoaren menpean, aurrerago jarraitu gabe.

«Abere bereizia» deitzen zaio gizonari. Lehengo «animalia razionala» baino zabalxeago, noski, ezer berririk eman gabe. Behar luke, argi jokatzeko, gehiago zehaztu. Gizona fenomeno bakarra da-ta, lurreko bizidun guztien artean.

Beste edozein lurretako bizidunek —txakurrak, orangutanak—, apur bat beherago eta gorago eta alboan, beste bizidun batzu ditu. Gizonak, oster, mila bider beherago ditu lurrean diren bizidun gogorrenak, eta inor ere ez, ez alboan, ez gorago. Ze gizonak ahalmena du beste bizidun gogorrenak lurretik ez garbitzeko. Indarra garbitzeko eta burua ez garbitzeko.

Hau, zoologia hutsean, perspektiba zabal batean, fenomeno bakarra eta harrigarria da, gizona lur gainean azaldu arte geratu ez dena. Abere bakoitzak beste abere mota bat eduki izan du hauzotan. Gizonak, oster, beste abereri kez du hauzotan, gizona izan ezik. Horregatik gizona aberea da baina ez da, abere izanik ez da abere, ezin dugu-ta esan bi zerbait dela, aberea eta beste zerbait.

Gizonaren bereizitasun hori zertan datzan esateko, liburuan irudi bat ematen da: izeberga. Irudi baten bitartez azterketa eta kritika egitea ez da larregi zientifiko. Baina zientziak hoberik ez duen bitartean bere esannahia aipatzeko, eta zientzien arloan jarraitzea nahi dugularik, ontzat hartu beharko.

Izeberg horrek puskarik haundiena urpean omen du, baina zati bat —gizonaren «bereizia»—

ur gainean. Baina ez zaigu ezer zehazten irudi horren esannahia. Gizonak bai aberea eta bai bereizia, urpean eta urgainean dauzka biak bietan. Burua hanketan, eta hankak buruan. Baina argitu beharrezkoa dena, ea berezkuntza hori zertan datzan. Ze, bestela, arrisku handiegia dago aberean aurkitakoak bereizari leporatzeko, besterik gabe.

Gizonaren «bereizari» izen bat ematea konbeni zaigu. Ez da egokia izango, berez —inork ez du halakorik—, baina oraingo nahiko adierazlea izan daiteke. Hala ba, gizona esango dugu «abere astronomoa» dela.

Gogoan eduki, filosofiaren sorburua eta akulua, uste dugunez, astronomia eta matematikak izan zirela, ze gizona bere arrazoimenaz harritzen hasi zen, lehengo aldiz, konturatu zenean hasi zen bere buruaz «animalia razionala» zela esaten, filosofatzen. Eta hau gogoangarria da, ze filosofiak zientzia du sorburutzat. Hau da, adibidez, askatasunari buruz iharduteak, gizonaren «astronomia» dauka iturritzat.

Behin esanez gero —eta oraingo ontzat hartzen bada— gizona abere astronomoa dela, ondorio argi hauek datoz:

- abereen zientziek ez dakite nundik nora eduki dezakeen gizonak halako zaletasun amorratua kosmosaren berri jakin gura, abere bereizarentzat alfer alferriko direnena.
- Are gehiago, gizonaren «astronomoa»aren berri, abereen zientziek susmoan susmorik ez dutela, tutik ez dakite-ta zelan litekeen abere bereizi horrek «bi ta bi lau» jakitea.

Ez biezagu «zientzia» hitzak bidea galerazi. Astronomia zientzia da. Baina zientzia hori gizonak dakien zerbaiten izendatzea da. Eta hori dakiela, gizonak daki, eta ez gizonaren zientziak. Gure odola hemendik honora dabil, gure zientziak daki (guk gure zientziak). Baina «bi ta bi lau» ondo dagoela guk dakigu, eta ez digu inundiko zientziak hori justifikatzen, nahize ta guk, gero, gure jakite horri zientzia —matematika— deitu. Gure jakiturian maila asko dira.

Gizonaren «aberean» eginda do azterketak gizonaren «astronomoa»aren izaerara extrapolatzea, ez da zientifiko, sinplekeria baizik. Ze abereen zientziek (gizona abere danez barru) izenik ere ez dute izendatzeko ur gainean agiri den «astronomoaren» izaera.

Lerro bihurri hauek argiago lagatzeko, liburuaren baieztapen hau aipatuko dut (40).

«Emakumearen emanzipazioaz zentzuz hitzegiteko, adibidez, andreaken sexualidadearen endokrinologia ezagutu beharra dago. Beste guztia fantasmakeria hutsa da».

Andreaken sexualidadearen endokrinologia ezagutu beharra dago, bai, eta hori ezagutu gabe, astakeria izugarriak esan eta egiteko arriskuan gaude. Baita hau ere, baina: emakumearen emanzipazioaz, abereen zientziek tutik eta arrastoaren arrastorik ez dakite. Ze emanzipazioaren berri hitzegiten dugunean, andreaken gizonarekiko ar-emeen hartuemanetatik gainean dagoen zerbaiten berriz dihardugu. Gauza bat da gogoan edukitzea zientzien emaitzek argitzen dutena, eta beste gauza bat da «astronomoak zientzietik kanpo dakiena, abereen zientzien fantasmakerien menpean uztea. Giza-ekintzaren lo-belarra litza-teke beste hori, gizonaren «astronomia» ukatzea eta hiltzea.

ARO MODERNUAREN ARNASAN

Nere iritziz, liburu ez da kurpil hontatik irteten:

- lehengo zientziak uste zuen gizonaren arrazoimena guztiz ahalmena zela. Eta gizarte bikain bat agintzen zigu, gizon berri bat, askatasun eta anaitasun zoragarria.

- orain, oster, zientziek erakusten digute gizona abere bat besterik ez dela. Eta andreaken emanzipazioaz hitzegitea bera ere ukatzen digute.

Berriz ere, zientzien esanera, zientzien fededun, Aro Modernuaren kurpillean, askatzeke. Zientzien izenean gizonaren sail eta maila guztiak epaitu, Aro Modernuaren betiko harrokeria.

Zientzien uste hobeetara erakartzen gaitu liburuak. Baina zientzien —eta sakonean arrazoi zientifikoaren— sinismenitsu zamar batetik askatu gabe.

Urrats hau falta da: zientziak eta arrazoi zientifikoak, gizonaren ahalmen zoragarri batzu direla. Baina instrumentalak. Zientzia gizonarena da, eta ez gizona zientziarena. Pausu hori behar luke eman Aro Modernua atzean uzteko.

Ez naiz ari zientzien kontra. Zientziek behar dute askatasun osoa, baita hanka sartzeko ere, nahizeta mingarriak esan. Askatasuna denean eta beti. Askatasuna eta maite-ahaltasuna bat dira.

Eta guk behar ditugu zientzien

esanak ezagutu eta maitatu, eta eskerrak eta zorionak eman erakusten dizkigutenei. Hala liburu honen egileari.

Baina behar dugu jakin, zientziek ezin dezaketela gizona epaitu gizona ahal duten guztia informat behar dutela baizik.

AMAIERA

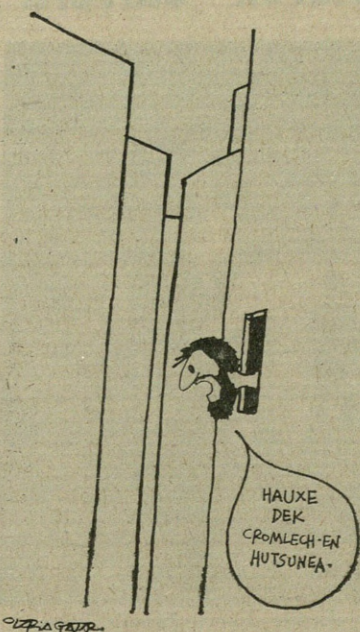
Liburuaren ardatzera berriz etorri, zera esan beharko. Aro Modernuaren giro barruan gertatzen dela, eta gaurko zientzien emaitzek Aro Modernuko arna-

san zabaltzen dituela ideologie, politika eta gizaekintzetara, zientzian daukan fede razionalaz ausarturik.

Baina liburu oso interesgarria eta onuragarria da, ze gure askatasunaren abere-mugak go-goangarriak dira benetan. Ez askatasunaz askatasun bila ez jarraitzeko. Bai, oster, utopiak baztertzeko.

Apalxeagoak behar genuke izan denok, bai zientzia egiten dugunean eta baita giza-helburuen jarraitze biziak gerenean.

JENARO GARATE



JOSE ZINKUNEGIAIN

OPTIKA DONOSTIA

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA



Donosti-Aurrerki-Kutxa



EUSKAI IRRATIA SAIOAK

Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea
Baserri, lur-tresnak ta abar
Torelavega'ko Perira joan
etorriak

Baserriaren aldia

Oyal s. a.

Oyal eta eforru almazena

Paregabekoak

Bikañenak

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

Euskaltzaindiaren batzarrea Aiherran

Emile Larre, HERRIaren zuzendariaren sarrera

Burua astun, begiak gorri, bihotza goibel joan ginen Irailaren 21ean Aiherrara. Emile Larre, Aiherrako erretoreak, euskaltzain osoari dagokion agiria jasotzen zuen.

Udazkeneko hego haizeak 6ri-gorrixka zabaldu zuen eguna. Dantzan zebiltzan bideko hosto hilak. Udazkenaren albistari ziren lurreko orbel banakak.

Halere udaberri zen Aiherran. Jende asko zen Emile Larre-
ren ondoan. Euskaltzainak, liturgiaren euskaratzaileak, HERRIA
astekariko idazleak, Emile Larrearen adiskideak, herritarrek eta
eliztarrek, denetarik zen Aiherran.

Eliza izan zen lehen biltokia. Aldarea bete apaiz eta eliza bete jende bildu ginen meza nagusian. Emile Larre zen eliz-batzarre haren buru, Baionako gotzaiaren ordezkoa ezkerretik eta Belokeko fraileen burua, Iratzeder, eskutetik zituellarik.

Huraxe meza benetan nagusia, meza haundia, meza ospetsua. Dena euskaraz, dena goxo. Aspal-dian ez genuen hain ondo abes-tutako mezarik entzun. Herri guz-tiak erantzuten eta abesten zuen.

Han ziren telebistazaleak ere. Euskaraz mintzo den herri bat badela ohartuko ote zen Fran-tzia haundia, ala latin zaharrean ari ginela uste ote zuen?

Meza ondoan herriko trinke-tean bildu ginen berriro. Hazpar-neko kantari taldeak «Agur jau-nak» abestu zigan eta Aiherrako mera edo alkateak ongi-etorria eman. Ongi-etorri anaikorra egin zigan, euskal alkate bati dago-kionez.

Aita Villasante, euskaltzainbu-
rua, jarritu zitzaion. Herriko al-kateari, Aiherrako herriari eta omenaldi eta batzarre haren an-tolatzaile guztiei esker ona ager-tu ondoren Euskaltzaindia zer zen eta zertarako adierazi zuen hitzaldi laburñoz. Herri xeheari begira mintzatu zen. Euskararen batasunaz hitzegin zuen. Euskal-

nik jakintsuenetako bat, 1974ga-rrengo otsailaren 4ean hil zen Arcachon-go bere bizilekuan. Izan ere, Lafon, jakintsu bat zen, li-buru gizona. Filosofi-irakasle hau Tbilissi-ko «honoris causa» ira-kasle izateraino iritsi zen Geor-gian.

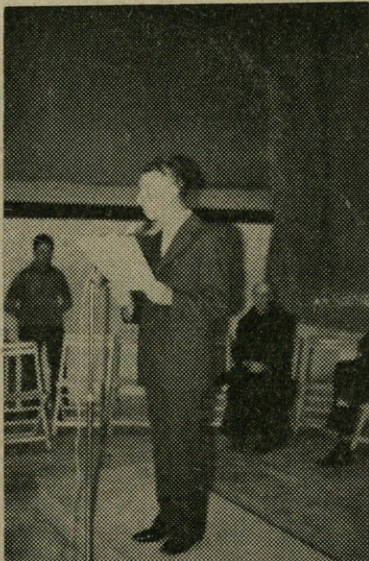
Bordelen jaiotako euskaldun berri honek euskarari buruzko azterketa sakonik badu eginik. Hor da besteak beste «Système du Verbe Basque» lana. Eta hor dira euskara eta Kaukasoko hiz-kuntzei buruzko lanak.

Gizon jakintsu honen aukira-ko hautatu dute Emile Larre. Euskaltzain izate hau Aiherrari zor diola aitortzen du. «Lafon izan zitaikkeen euskaltzain bere liburuekin, bere iker lanekin; ni berri, euskaltzaindirako naiz zuekilan, aihetarrek. Zuek bait zirezte egun guztiz nik irakur-tzen dudana liburua ederra».

Aiherrako herria eta HERRIA astekaria zirela berak irakurtzen zituen bi liburuk aitortu zuen.

Ondoren Aiherran bizi edo Aiherran jaio ziren euskal idaz-leen aipamena egin zuen. Euska-rari eta Euskal Herriari aiherra-tarrek eman diotena azaldu zuen.

«Aiherrako herri guztia eus-kaltzain hautatu zutela» irudi-tzen zitzaiola esanaz amaitu zuen Emile Larrek bere hitzaldia.



Emile Larre hitzaldikoan

«Zure merezimenduak ikusirik pentsatu dute euskaltzainek euskararen bultzatzeko eta zaintze-ko gai zirela» aitortu zion Hari-txelhar jaunak.

Eta biak baigorriarrak direnez eta beti beren artean hika min-tzatu direnez gero, honela ematen dio ongi-etorria:

«Adiskide maitea jaugi gu tar-terat. Euskaltzaindiaren izenean egiten daukiat ongi-etorri on bat. Hi bezalako langile baten beha-rra badiagu. Orain artio hintzan apez, euskaldun eta euskaltzale, hemendik goitik izan hadi apez, euskaldun, euskaltzale eta euskal-tzain».

Azkenik Herria astekariaren idazleen izenean makilatxo bat eskaini zion Lafittek.

«Zure lankideengandik onetsa-zu, otoi, ohore eta esker oneko mizpira makiltxo hau. Anitz ur-tez izan bekizu barnamendu; eli-zaz eta guztiaren oroigarritz bi-hotz bihotzetik emaiten dautzu-gu».

Gexan Alfaro «Lantziri», Ra-muntxo Kanblong eta Manex Go-yenette euskaltzain laguntzaile berriei agiria emanaz amaitu zen batzarrea.

Euskaldunon ohiturari jarraiki elkarrekin bazkaldu zuten ome-naldi hartara bildu ziren ia gehie-nek. Guk etxera bidea hartu be-har izan genuen.

Zorionak Emile Larre, HERRIA astekariaren zuzendari horri, zu-re adiskide.

IRASTORTZAK



ZERUKO ARCIA SALTZEN DA:

ELGOIBAR

M. Gorostiza

EIBAR

Angera
Markina
Iriondo
Eguren
Gisasola
Barela
Alday
Aranburu
Estanko, 11
Isasi
Simon
Amana
Uraui
Urizar
Siglo XX

IPAR EUSKAL HERRIKO BERRIAK

MARTIN UGALDEREN
LIBURU BERRIA

Nork ez du entzun Martin Ugalderen izena? Eta non ez da zabal-
du idazle honen ospea?

Aspalditik idazten datorren idazle bat dugu Martin Ugalde. Halere bere idazlan gehienak gaztelaniaz eginak izan dira. Zergatik hori? Lehen ere inoiz zerbait (ala gehiegi) esan da gauza hori dela eta.

Lehenik, behintzat, idazlearen abotsa entzutea dugu bidezkoena. Horretarako, Martin Ugaldek berak. duela urte bat edo, bere beste liburu bat Donostiako Txertoa-n argitara eman zuenean hitzaurrean agertzen zuen hura ondorengo lerroetara aldatu nahi dugu. Eta, une harran, horrelaxe mintzatzen zitzaigun:

«Por una parte, nadie en mi niñez me ayudó oficialmente en mi Andoain nativo a prolongar la lengua única de mis abuelos y de mis padres más allá del hogar y de la iglesia. Luego, he vivido fuera de mi país; ya se sabe que muchas veces, y es el caso de los vascos de lengua, una ausencia prolongada de la tierra la mata porque no tiene el vasco receleso la fortuna de poder emigrar a ningún otro país de su lengua. Para dar un ejemplo, no le faltó el aliento de su lengua a un León Felipe en México, pero exactamente en el mismo tiempo cronológico y político vivía Nicolás Ormaetxea, «Orixe», en el desamparo conmovedor de faltarle su lengua en Guatemala; cada uno ha dejado este entrañable testimonio circunstancial en su obra».

Egia da ez dela nahikoa nahi izatea. Giroak, batzutan eta gu euskaldunon kasoan maiz askotan, oñazpian hartzen gaitu. Horrela-
korik, gure artean, amaika aldiz pasa da. Eta, oraindik ere, sozialki, pasako da. Gero gauza guztietarako adin bat izaten, naiz sozieta-tearen aldetik naiz norberaaren aldetik. Joxe Barandiaranek, hau-
rren heziketaz idaztean duela 50 urte baino gehiago, hara zer azal-
tzen zuen:

«...la educación del niño se halla saturada del ambiente que se respira en la familia; se desenvuelve al unísono con las ideas y sentimientos que predominan en la familia. De ahí el profundo significado de aquel refrán de Larrabetzua, Oñate y otros pueblos del País Vasco: UMEAN SENTZUNE, ETXEAN ENTZUNE...».

Halere, egia da nahi baldin bada alda daitezkeela gauza batzuk. Are, behar dela gauza batzuk aldatu. Eta, gure hizkuntzari eta He-
rriari bagagokio, egia da ahal daitezkeen aldaketak ezezik behar di-
ren aldaketarik egiteko badugula egun euskaldunok. Horregatik, eta
batez ere norbaitzuk, gure zenbait utzi beharrean aurkitzen dira gure
Herriaren etorkizuna hobetuz eta hain zaila ez dedin izan (egun
bezala).

Eta amiatzeko, gaurkoz, Martin Ugalderen liburu berriaren datu
batzu eskeintzera goaz.

Liburuaren izena: «Las Brujas de Sorjin». Donibane Lohizuneko
Axular inprimategiak aterea. 339 horrialdi dauzka. Bere prezioa 30
libera da. Eta liburuaren gaia haxe da, guti gora-behera: elaberria
izanik, politika asko darama bere hitzen artean. Gaia, beraz, guztiz
garrantzitsua, politika usaia gure Herriagandik igotzen delako.

Zorionak Martin Ugalderi. Eta segur gara, aurrera ere idazten
jarraituko duela Herriaren alde. Eta hori bera euskaraz geroz eta
gehiago egiten badu, bi aldiz esker anitz!

EMILE LARRE
EUSKALTZAIN BERRIA

Rene Lafont ordezkari beste euskaltzain bat aukeratua izan da berri-
ki. Beraren izena ezaguna da gure artean, orain baino lehenagotik,
hots, Emile Larre apeziza jauna eta HERRIA aldizkari zuzendaria
egun. Aiherrako herriko bikarioa ere bada.

Hori dena dela eta, ipar aldeko bertsolari batzuek (Salbadorrek,
Alkatek, Mendiburuk) kantatu dute euskaltzain berriaren alde asko.
Baita ere enkargu moduko gauza bat edo agindu edo luzatu, Hain
zuzen, Salbadorrek bota zion bertsotzat batetan haxe esan zion, nola
Emile jaunari hala honen talde guztikoeri:

Heiek ixuri duten odola
sar bedi gure zainetan».

Hitz gutxitan hobeto esaterik ez dago. Zer Esan? Entzun nahi
duenak entzun beza, honi eta ez «gogorreki» kanta baitzien Xalba-
dorrek.

Zorionak Emile Larre-ri.

URZOLA



Kanblong agiria hartzen

dun guztiontzat baliagarri gerta-
tuko den euskara baten premia
azaldu zuen.

Ondoren, Emile Larrek Euskal-
tzaindiko bere sarrera egin zuen.
Bi euskaltzainek ekarri ohi dute
batzarrea euskaltzain berria. Ira-
tzeder eta Alfonso Irigoien gain
izan zen egiteko hori. Bi hoi-
en erdian heldu zen Euskaltzain-
diaren batzarrea.

Trinketea bete jende zen ba-
tzarre ireki hartan. Handiak eta
hemendik bildutako jendea eta
Aiherrako jendea. Beren erreto-
rearen ondoan egon nahi izan
zuten egun hartan Aiherrako an-
dre eta gizonek, neska eta muti-
lek.

Herritarrei zuzendutako hitzal-
dia egin zuen Emile Larrek. «Ha-
lere nola niri Euskaltzaindian
Lafon zenaren aulkia bait zait
emana nago geroztik mila gogoe-
tan nondik eta nola egin ahal izan
nauten Euskaltzaindiko jaun oho-
rogarriek Lafon jaunetik eta ni-
tariko erorikoa», galdatu zuen
umilki.

Lafon euskaltzaina, euskaltzai-

Euskaltzaindian hartu ohi duen
aitatxi bat izan ohi du euskal-
tzain berriak. Haritzelhar jauna
izan zen Emile Larrearen aitatxi
Aiherrako batzarrean.

Lehenik Lafon zenaren idazlan-
aren berri eman zuen Haritzelha-
rrek. Azkenik Emile Larrearen
merezimenduak aipatzeari ekin
zion. Besteak beste, euskaltzale
eta idazle fina dugu Emile Larre.
Euskaldun gorde du Aiherrako
herria. Euskara besterik ez ge-
nuen entzun egun hartan. HE-
RRIA astekariaren zuzendari du-
gu gainera.

Z. Argiaren 653garren zenba-
kian ditu irakurleak HERRIA
astekariaren xede eta helburuak.
Helburu hoiak gogoan dituelarik
zuzentzen du Emile Larrek «oro-
gainetik euskalduna» den HE-
RRIA astekari girstinoan. Arazo,
estabaida eta hautsimautsi guz-
tietan biderdian ibiliaz, bidearen
bi bazterretan anaioak elkar gal-
du gabe.

Euskara ona, garbia erabiliz
eta euskara batu batentzat lane-
an ariz.

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserriar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gafiera esne putzuak,
Olek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

EUSKALTZAINDIAREN IKER LANEZ

IKER LANEN BEHARRA

Euskaltzaindia, maiz entzun dugunez, sail bitan berezia eta partitua omen da: bat bitan banatua dugu, beraz, hori ere, harako haren pentsamoldearen arabera. Eta guztiok dakigun bezala, iker saila da horietarik bat. Gai hortaz, sail horren eginbideez, zerbait pres-tatzeko eskatu zidan gure Euskaltzainburuak. Hona, bada, zer gogora zaidan, luzaroan gai hori gora eta behera neure baitan erabili ondoan. Aitortu beharko dut, gainera, aski gogo gaiztoz hartu nuela, bi arrazoiengatik batipat. Badirudielako, lehenbizi, besteren bizkar utzi nahi nukeela nerontzat nahi ez dudana. Neure ixuriak, joerak eta gogoak agertuko di-tudalako, gero, nahi eta ez, besterenak baino areago. Eta, horrela ari naizela, guztion pre-miak ez ditudalako, agian, behar adina kontuan edukiko.

Iker lan hori noraezekoa deri-tzat Euskaltzaindiak izena eta itzala gordeko eta gehituko bal-din baditu. Jagon sailean har di-tzakeen erabakiak eta egin ditz-a-keen lanek zerbaiten arrimu be-harrean aurkitu baitira. Ez baita erraz, bizi garen giroan batez ere, guztion gogara aritzea: batek ontzat hartzen duena, ezin bes-tean, bestek arbuaituko du, eta hark zapuztuko honek goresten duena.

Sail hau, berez, merkataritzaren antzekoa da, «inpor-export» gisakoa, txekoek eta herbesteko-ek elkarrekiko har-emanetan ai-tzinatu behar duguna. Horrela gertatu zen Humboldt eta Astar-loaren garaian; horrela, gero ere, Bonaparterenean. Horrela, azke-nik, Urkixok riev gurean sortu zuenean, behialako Revue de lin-guistique et de philologie com-parée eta Euskarak, bata Paris-koa eta Berlingoa bestea, utzi zu-ten hutsartea betetzeko asmoz. Bete ere, ederki bete zuen.

Kanpokoen lanari begira egon behar genuke. Ez, ordea, alfer-kerian eta, Oleaga zenak esaten zuen bezala, hain lanaren begi-ra, mana zerutik noiz jaitsiko. Tentatzen hasi behar genuke, Txirritak neska zaharrak tenta-tzen zituen gisan, eta ez ditugu tentabidean jarriko esku hutsik agertzen gataizkien artean. Iker lanean eta bestetan, ematen due-nak hartzen du, eta ereiten due-nak biltzen. Ez bestek.

Eguno egunean, bada besterik, zorionez, Euskal herrian sail ho-ri lant dezakeenik eta lantzen duenik: zenbait aipamen agertu-ko dira hemen ere beherago. Ha-laz guztiz, eta besteren baitan biztu den grinaz poztzen delarik, ezin bazter dezake Euskaltzaindi-ak, inoren eskuetan utzirik arau-tegiak egozten dion eginbidea. Eta ez du sekula, egia esan, baz-tertu eta utzi.

LAN SAKONA

Hizkuntzaren aldetik euskal is-tudioei zor diogun neurrian eta mailan ari ote gara, ordea? Ez dut uste, eta diodan, aurrera bai-no lehen, neure burua ere ez du-dala puntu honetan garbi ikus-ten. Maizegi gabiltza, oker ez ba-nago, beti batean, **Piétinement sur place gisako** zerbaitetan, zar-pa zaharrak hari zaharrez pasa-ratzen. Hor dugu, besterik ez ai-patzeko, **gorputz** eta **soin**-ekiko eztabaida luzea, eta nik ere zer-bait esan nuen hortaz. Borroka-rako gogo utzirik hotz-hotzean aztertzen badugu hauzi hori, or-dea, nabari den zerbait ikusiko dugu nekerik gabe. Bil daitezke-en argitasunik gehienak bilduak direla, eta alfer lana litzatekeela gehienbat berrien bila abiatzea, euskal hiztegiaren eta gramatikaren horrenbeste puntu ilunberik bel-tzenean dauden bitartean. Iri-tziak, noski, ez datoz bat, baina iritzi desberdin horiek ez ditu inongo eta inolako argitasun ber-rik bateratuko. Bego, beraz, nor berean eta goazen beste zerbai-tetara.

Aresti zenak, berriz, eta hemen-dik kanpora, bi hauzi larri garbi-tu zituen. Bata guztiok dakigu-nez, **ene / neure, hire / eure**, eta horien gisakoen erabilera da, ez zuena. Erabilera horren legea, egia esan, aspaldi aurkitua ze-goan, Arestik berak gero ikusi zuenez. Linschmann-ek aurkitua eta Schuchardt-ek argitaratua emana, 1) baina bestek eta nik mila aldiz eskuztatu dugun liburu ba-ten zokorik zokorenean gordea. Bestea, niri bidenabar esan zida-

na, haxe da: jakina da, eta ez da kontraexenplurik aipatzen, **deza, leza**, etc., ezin erabil dai-tezkeela soilik inongo euskalki-tan, ezker aldetik **ba**-nahiz esku-i-netik **-(en)n** lagun ez badute. Eta, halaz guztiz, Axularek **diezaio** eta horren kideak soil-soilik da-rabiltza, beste makulurik gabe. Eta horrela jokatzan du, dudarik gabe, **diezaio** hori **diezaioke**-ren senide propioa delako: hots, ino-izko **di-eza-ke(k) i-o** baten ondo-rengo jatorra, eta ez sasikoa. 2) Axaleko hotsak aldatu dira hor, ez adizkion egitura. Are gutiago gramatika legea.

JASO DAITEKEENA JASO

Euskal herriko tradizio bizimo-dua delako hori ez da aldakun-tzarik gabe iraun duen zerbait: iraultzak ere ezagutu ditu, alda-kuntzak ez ezik. Edozeinek ai-tortuko du, haatik, azken urteo-takoaren parekorik ez dela inoiz izan, Euskal herrian eta mundu osoan. Abiatu garen bidetik ba-goaz, eta hor barrena ibiliko gara dirudienek hitzak, ohiturak, tres-nak, lanbideak, piztiak eta are gizajende osoa suntsitu arte, oraindik jaso ahal daitekeena pa-peretan bederen jasotzeko pre-mian gara. Zerbait eta zerbait baino gehiago egiten ari da sail horretan Euskal herri osoan, Ba-randiaranen eraginari eskerrak, batez ere. Etnologoak, ordea, eta hala behar ere, bere ikusmoldeak eta ikuspuntuak ditu. Honen la-nean, hitzak adierazten dituzten «gauzei» lotuak daude, eta «gau-zak» zaizkio ardura, ez berez hi-tzak. Hizkuntzalariaren eginkizu-na, berriz, hitzetan, perpausetan, esanetan datza. Honek hitzei be-giratu behar dio, hitzei hutsik lehenbiziko (hitzei **ut sic**, Larra-mendik esango zukeenez), hitzei hitz diren aldetik. Nork hartuko du, bada, arreta hori, hizkuntza-lariak, eta hizkuntza zaintzeko eta aztertzeko sortu zen Euskal-tzaindiak, hartzen ez badu?

Euskara bera ere ez da behin batean bezala ez ikasten ez ira-kasten. Euskara galdu dutenak nagusitzen ari dira, behar bada, baina era berean ari dira gehi-tzen euskaraz ikasiak eta landu-xeak direnak. Lehen, onenean, elizgizon franko ziren horietako-ak, eta laiko mordoska urri bat. Euskaldun berriak ere gero eta nabarmenago ageri dira gure ar-tean, ez inoiz bezala ikasle eta entzule ixil eta motel gisa, bai-zik eta besteren eragile moduan. Pozgarri da hori, eta ez negarga-rra, baina beldur izatekoa da hi-zkuntzak ez ote duen, bide hor-tarik doala zerbait irabazten duen bitartean, zerbait ere gal-duko.

DOINUAZ DUDA-MUDAK

Badakigu, esaten baterako, as-paldidanik datozela zenbait eus-kalkitako azentuari edo doinuari dagozten duda-mudak eta ezta-baidak. Zalantzaren iturburuz egin diren iker saioen eskasean dago, noski. Baina, hortan dabi-lenak ongi daki badela funtsez-ko aski eragozpen. Egiten diren bereizkuntzak hutsaren hurren-goak dira maizenik, beharriak eta are makinek ere nekez jasotzen dituztenak. Hutsak izateaz gai-nera, aldakorrek dira (eta Altu-bek arrazoi zuela dirudi hortan), hitzak perpausaren noiz ditzakeen tokialdaketen arabera. Hauzi ho-ri zorionean W. H. Jacobson-ek mugierazi du 3) eta gidari izan zuen J. Basterretxea ere abiatu da azkeneko **Fontes-en**, 6 (1974),

353-393, hain ederki ezagutzen duen Gernika aldeko hizkera al-de hortatik ikertzen. Beharrik abiatu ere, doinu kontu hontan ondalana egiteko ez baitzaizkigu urte gehiegi gelditzen. Bizi diren euskaldun zaharrek, eta are za-harrenek, dute hitza gai hontan. Gazteagoek zer gorde eta zer baz-tertu duten gero ikus daiteke.

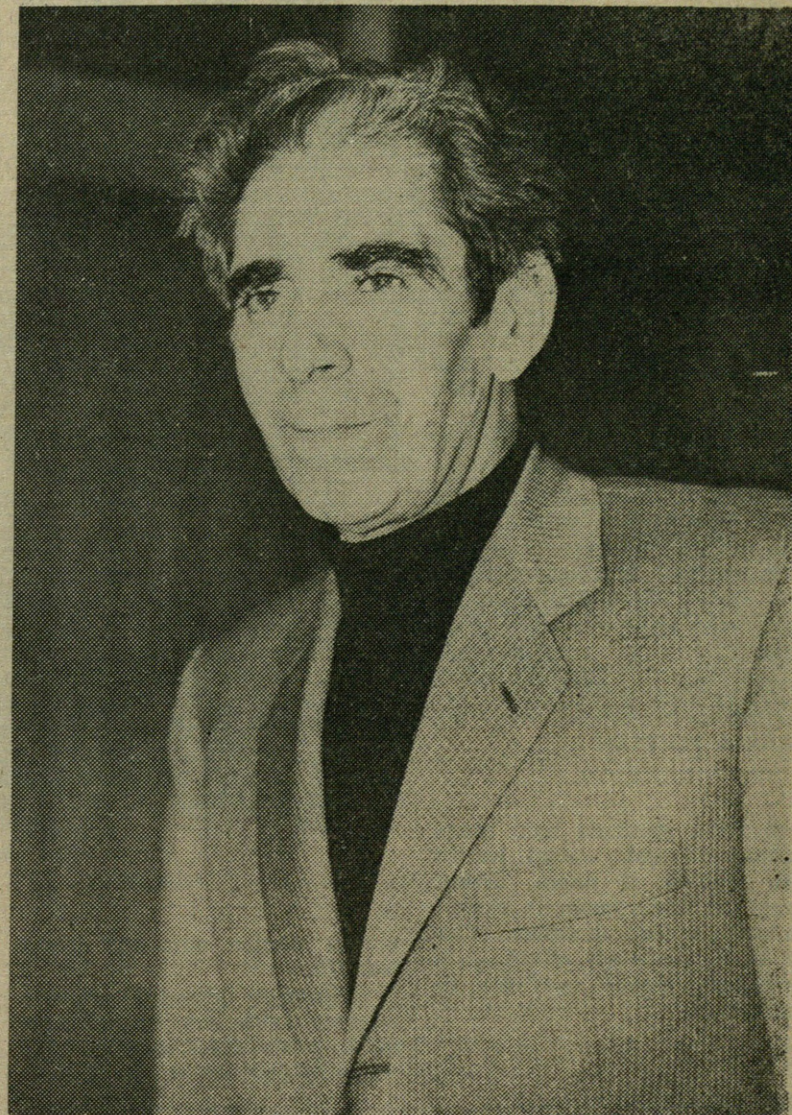
Doinu kontu honek badu, gai-nera, edo baduke bederen, zer ikusirik euskal metrikarekin. Neurriaz eta ritmoaz ari naiz erabat, neurtizetan nahiz hitz lauz. Hortan, lege zaharrei lotu-rik dabilzanak izan beharko di-tugu erakusle, edota, horiek ja-kinaren gainean saihesturik, doi-nu berrien bila abiatu direnak. Franko baitira, zereginari begira, estiloaz kezkatu ez diren euskal idazleak 4).

Euskalkien azterketa ere ez da etzidamurako utzi daitekeen egin-bidea. Zenbait lekutako hizkera galzorian dugulako, aurrenik, eta aspaldidaniko bereizkuntzak gal-tzen ari direlako, bestetik. Bata-sun ahaleginak premiazko ditu-gu hizkuntzak iraungo baldin ba-du, baina, batera ahala, euskal-kiak nahasten ari dira, galtzen ez badira ere. Nahasteak, aise ikusten da, beti izan dira gure artean, beti izan baitira, ugari edo bakan, eskualde bateko eta bestekoen artean har-emanak. Ez, ordea, alderatzeko ere, orain-go neurrian.

HIZTEGI LANAK

Hiztegi lanetan, nik kolpe huts egin arren, aski aurreratu dugu, noski, bai aho hizkera eta bai hizkera idatziaren aldetik. Azken sail honetan, Villasantek ederki erakutsi du zer den, eta zenbat balio duen idazle baten hiztegi **osoak**. Gure saioetan inon maku-rrik ikusten baldin badut, orain hizkuntza egungo premietarako egokitzeko darabiltzagun egin-a-haletan ikusten dut. Lehengo eta oraingoan arteko lokarriak, nik uste, behar baino maizago eten ditugulako. Horrela ez zait iru-ditzen beti antzinakoak gogoan eduki ditugunik, haiek ere zen-bait sail bederen landu baitzituz-ten. Inon baino argiago ageri da hori, behar bada, gramatika saio berrietan. Harriet eta gainerako-ak beste, Etxeberri Sarakoaren hiztegia, aski aberatse eta egokia, ez dirudi ezagunegia denik gure artean. Eta hori gertatu da, be-kuatua larriago bihur dadin, Kin-tanak, zatika behinik-behin, haren izkribuak merke eta eroso argi-tara ondoan.

Hiztegi orokorrak, ordea, mi-kro-hiztegi-lanen premian daude, eta dudako diren puntuak ez zaiz-kigu falta. Hona bat, nik ilun baino ilunago aurkitzen dudana. Badirudi, batetik, **a(h)itu** eta **ak(h)itu** (**akaitu**, etc.) elkarren ahaide direla; badirudi ere, bes-tetik, bata erabiltzen den lekuan ez dela bestea erabiltzen, eta al-derantziz. Hots, muga jakina ba-dutela, jakina baina guretzat ez ezaguna. Irakurri ditudan autore zaharretan, behintzat, eta ikertu ditudan euskalkietan, bata era-biltzen da a la bestea, ez bata edo bestea. Gerta daitekeena da, eta horrela gertatzen da segur aski, bildu ditudan argitasunak behar adina ez izatea. Autore ba-tek, bederen, Duvoisinek, biok erabili ditu, eta ez batera. Zen-bat aldiz eta zein lekutan erabili zituen Biblian K. Boudak era-kutsi du: **FLV** 4 (1972), 55. Zen-tzu bereizkuntza, ordea, berak hartu duen bidetik, nik bederen ez dut garbi ikusten. Har daite-



keen biderik erosoan, noski, beste bat delako: badakigu non-dik itzuli zituen eta erraz ikus dezake gu **ahitu** edo **akhitu** ba-koitzaren latinezko ordaina (la-tinezko iturburua) zein den. Hau-zia erabat erabakitzeko, bada as-ki, genuke bi liburu aurrean edu-ki, bi hizkuntza (erdizka ez ba-da ere) jakin, eta zenbait egun lan horretan eman.

GRAMATIKA HAUZIAK

Gramatika arloan ilunbetan dauden hauzien kontua ezin kon-ta ahalekoa litzateke. Eguzki al-deko euskalkiak, hona bat, **-ra** eta **-rat** erabiltzen dituzte, baina ez nahaste. Zertan datza, ordea, bereizkuntza? Erabiltzen ez du-gunok ez gaitu intuizio argiak gidatuko. Badakit hortaz mintza-tu direla Géze, Gabel eta beste, baina, batzuek eta besteek dio-tenak badu, agian, oraingo eta joan den mendeko zuberorari bagagozkio, baita onenean ere Baxenabarrerako. Bistan da, ha-tatik Leizarraga, Axular bera, es-kura orduko bestelakoa dela be-reizkuntza. Nolako den igerridiodala uste dut, harrokeria ba-dirudi ere, baina igertzea ez da frogatzea. Bestek ikus beza argi hoberik baduen.

Hona beste bat. Ez omen dira gauza bera **sartzen bada eta sar badadi**; ezta **sartzen (sartuko) balitz eta sar baledi** ere. Halabiz, eta bat nator. Baina Txillardegilehiatu zen bata bestearengandik mugatzen eta ez zuen, ene iritziz, ondore zuzenik atera. Nolanahi ere den, hauzi horiek maizegi po-liko-poliki ta arian-arian erabaki-tzen dira. Bat ez natorrela esa-tea ez dut aski. Hark eskaini di-gun giltzaren ordeze beste bat, atea hobeki irekiko duena, eskai-ni behar nuke, eta ez naiz gauza.

Euskal sintaxis osoa, edo ia osoa, egiteko daukagu. Rudolf P. G. de Rijk-ek, bere tesia eus-kal erlatiboaz egin zuenean M. I. Ten, haxe idatzi zuen: ez duela inork mugatu itzikzi jator hori, **-(e)n**, noiz erabili daitekeen eta noiz ez. Saiatu, Etxaide zaharra, Euskaltzainburu luzaroan izan genuena, bakarrik saiatu dela mugatzen. Euskal perpausak dira noan etxea berria da, natorren herria ez zait batere gustatu, da-bilen bideak eramango du? Bai ala ez- zeurok esan.

EZIN BESTEAN

Bada, ordea, sail honetan, ezin bestean erabaki behar genukeen istilua, irakaskuntzari eta ikas-kuntzari dagokalako. I(mmedia-te) C (onstituens) direlakoetan egiten den perpausaren analisis hori, ez da agian, teoria mailan, nora ezekoa eta premiazkoa. Pe-dagogi mailan, ordea, horrelako zerbaitekin hasi ohi dira inguru-ko erdal gramatikak ere hauen ondoan, baita egungo eguneko euskal gramatikak ere. Esan di-datenez, honela bereizten omen da ikastoletan: Sujetoa, alde ba-tetik, eta predikatua (predikua) bestetik. Har dezagun, bada **gizo-nak ikusi du gizona** (edota **gizo-na gizonak ikusi du, gizonak gi-zona ikusi du**, etc., akerraren adar okerrak bezala). Zeinda hor euskarari dagokan lehen partike-ta: **gizonak/ikusi du gizona ala gizonak ikusi du/gizona?** Galdera erantzuna bide dago eta, eran-tzun horren arabera, irakasten zaio askori. Baina nondik atera dugu erantzuna eta zein da eran-tzunaren funtsa? Ez ote dugu ihardespen hori inguruko hizkun-tzetarik mekanikori itzuli, eus-kararen izaera aski gogoan edu-ki gabe? Eta pentsatu ote dugu noraino eramango gaituen gra-matica batera ala bestera eran-tzutzak?

Esan beharrik ez euskal lite-ratura ez dugula behar bezain sakonki aztertua, batez ere az-ken aldietakoa, behar bada hur-bilago dugularik ezagunagotzat daukagulako. Deus guti dakigu, halaz guztiz, bai mamiaren eta bai formaren aldetik. Formalis-tak, izan ere, ez dira berriki bai-zik sartu gurean eta mami, beti batean iraun duelakoan, ez, ixildu eta izkutatu dituenak. Honetan ageri da gure historiagrafiak he-zur-muinetaraino sarturik dara-man gaitza: ahulezia, kasik eze-reza. Kondaira, ordea, hizkuntza-rena ez bada, ez da Euskaltzain-diaren eginbidea eta ez diot esa-nari deus gehituko.

MITXELENA

OHARRA: Txostenaren zatike-tak Z. Argiak egin ditu. Zati ba-koitzaren gainean den izenburua ere Z. Argiak jarri du.

Mitxelenaren txostenaren ziren bost oharrak ez ditugu hemen argitaratzen.

NEKAZARITZA AN ETA EMEN

Jose Alkiza

B E R R I A K

ZENBAT ARAGI JATEN DUZU?

Españian buruko, pertsona bakoitzeko, 57,4 kilo aragi jan omen ziren igaz. Nazio aurreratuak jendeak gehixeago jaten du.

Aurten, ganaderitzako sindikatuek dioenez, igaz baiño 61.000 tonelada gutxiago sortu dira. Eta Madridero aiuntamenduko abastos eta merkatuetako ordezkariak iruditzen zaionez, aurtengo urte ontan, Españian bizilagun bakoitzeko 18,24 kilo aragi jango dira.

ARAGIA POTETAN

Bi milla tonelada behi aragi, potetan sartuak, salgai jarriko ditu CAT-ek il ontan, urrian. Aragi ori lehen kanpotik ekarria da eta oso ona diotenez. «Carne en su jugo» eta «Carne a la jardinera» izenez agertuko da merkatuan.

MATADERIETAN

598.158 tonelada pixatu dituzte aurtengo urtearen lehenengo 4 illabetetan il diren ganaduek. Igaz, urtearen lehenengo 4 illabete oietan il zirenak, berriz, 610.637 tonelada pixatu zituzten; beraz, igaz baiño % 2 gutxiago da aurten il dena.

ZENBAT BURU DIRA GANADUTAN?

Españiako ganadu buruak gutxitzen eta urritzen ari dira izugarri.

1865garren urtean Españiak 16 milloi bizilagun zituen eta 37 milloi buru ganaduetan. Orain, berriz, 35 milloi jale baiña 21 milloi buru bakarrik ganaduetan; gainera 21 oietatik 16 ardiak dira, 2 ahuntzak eta 3 bakarrik behiak.

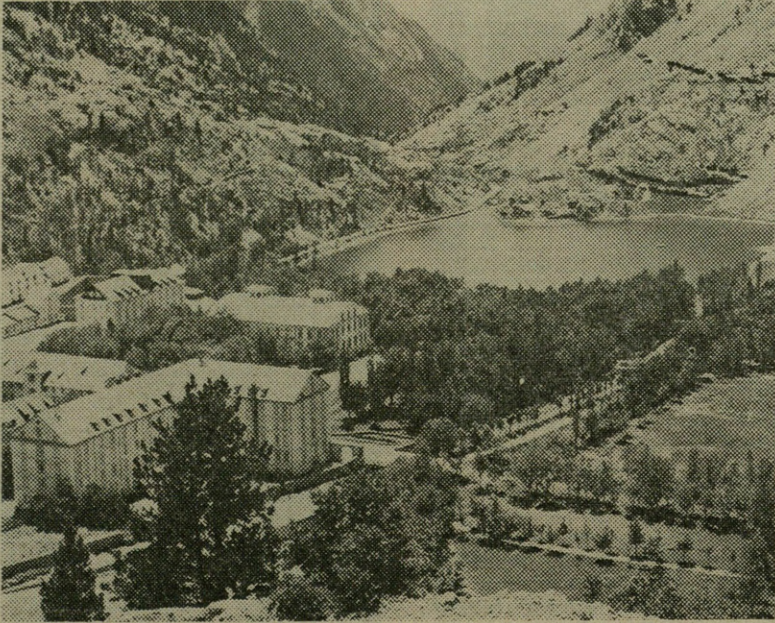
Martxa ederra nahiko aragi jaketoki!

KANPOTIK DAKARTZATENAK

Aurtengo urtearen lehenengo sartu dira Españiara. Gehienak sei illabetetan 10.262 abere bizi behi kumeak dira, 8.947 buru. Urrena zerriak 712 buru, eta ondoren arkumeak 603 buru. Nekazaritzako ministerioak emandako datoak dira.

BASOA SUTAN

Aurten, dagoeneko, 50.000 hektarea lur pasa ditu suak Españian. Denak ez ziren izango pinudi eta baso itxiak baiña zuhaitz franko erre da. Abuztuaren azkena bitartean 2.000 aldiz izan ten sua eta 800 milloien galerak kalkulatzeko dira. Igaz, ICONA-k dienez, beste orrenbeste gertatu zen eta gutxi gora behera



Pantecosa: atseden-toki eta ohitura zaharren lekuko

aurten aintsu sute eta galera izan zen.

1974garren urtean, Españiatik kanpora saldu zen egurrak kanpotik, ekarri zenak baiño 27.146 milloi gehiago balio izan zuen.

BASERRITARREI MONUMENTUA

Oraindik orain Silla-k oiuntamentuak nekazariari monumentu bat jasotzea erabaki zuen batzarrean. Valenciako probintzian dago erri ori. Nekazariok, ordea, su eta gar jarri dira, ori jakin dutenean eta ez dutela monumenturik behar esan diote aiuntamentuari, ori baiño aurrerago ko premiak badituztela eta. Monumentua egiten bota nahi diuten 1.800.000 peza oiek obe lukeela bideak berritzen, urak garbitzen, eskolak egiten eta abar gastatu.

Auxe ere bada, behin gogoratuko bati nekazariari omenez zerbait egitea, eta orduan, berek ez dutela nahi...

AUÑAMENDIKO LARREAK

Gure artean edozeinek du Pantecosa-ren aditza, orain aipatuko ditugun larre Kontu oengatik ez baiño elurretan jostatzera eta udan mendiko aize garbia artzera jende asko joaten baita inguru aietara.

1862garren urtean Españiak

eta Frantziak mugarrak jartzeko egin zuten tratuan azaltzen da «Pantecosa eta ondoko beste bi erritakoak, eta Frantzia aldeko St. Savin aranakoak, Frantziako lurretan dagoen Jarret mendiko larretan beren ganaduak mantentzen jarrai daitezkeela. Legeorrek dioenez, larre oiek substatzen direnean artzen den errenta, erdibana partituko dute bi alderditakoek.

Onela ba, joan den abuztuaren 20an, goizean goiz, Pantecosako balneariotik abiatu ziren 20 gizon alkatea buru zutela, Marcadau-ko bortuan pasa, larreak ikusi, beste aldekoekin elkar jo eta subasta egiteko.

Lau urtetik behin egiten da subasta ori eta gehienean frantsezen batek artzen du. Izan ere Pantecosatik bost orduko bidea dago larre oietara; ori sasoko gizonarentzat, ardiak mendi malark oietako bidetxigorretan barneramatea, luze eta neketsuago da oraindik. Behin joan ezker ordea milla pare bat ardi ederki bazkatu daitezke uda guztian.

Puja egiterakoan iru kandela mutur pizten dira bata besteren ondoren eta irugarrena itzaltzen denean, gehiena aginduta dagoenentzat izaten dira larreak.

Pantikosakoek eskubide orren truk, St. Savin-go ermitan ezklaren soka austen denean, berria jartzera behartuta daude.

Zer derizkiozu? Aspaldiko ohiturak. Mugak sortu eta mugarrak jarri aurretiko kontuak inundi ere. Garai bateko gure aitonek ez baitzuten mendi oietan gaur ainbat mugarri eta traba ezagutuko.

Aragiak ematen dituen buruhausteak

Aragiak ematen du buruhauste eta izpiderik franko. Aragiak, edo aragia jan beharrak, etxekoandresi batipat, ez baitute erosten nahi bezain merke; bestalde aragia sortzeak, edota aragia sortzetik bizi beharrak, gorriak ikusarazten dizkie baserritarrei eta ganaduzaleei. Orra or, katearen bi muturrak, tartean or dabilta tratalariak, mataderiak, kamara otzak, arakiñak eta abar... aditzen dituzte bereak eta bi, iñoiz belarriak ondo berotuta ibiliko dira.

Emengo baserritarrek, illabete bat ontan, errax eta ondo ari dira zekorrek saltzen. Gora joan dira prezioak baiña... noiz arte? Orrek ematen die kezka; ohituta baitaude, olako goralti bat etortzen denean, aragi izoztua edo kanpotik ekarria salgai jarri dutela aditzen eta prezioei nola behera tiratzen zaien ikusten.

OPIC sortu da.

Behar bada letra oiek gero eta sarriago irakurriko ditugu. «Oficina Permanente Internacional de la Carne» adierazten dute. Joan den udan, uztailaren 7 eta Ban, Buenos Aires-en bildu ziren zuzendariak, Argentina, Uruguay, Colombia, Brasil, Iparrameriketa, Italia eta Españiako ordezkariak bildu ziren; baiña Europako aragi ekarleen elkartekoak, F.A.O. koak eta beste batzuk ere joatekoak ziren, azken orduan ezin zutela abixatu bazuten ere. Orrenbestez, edozein ohartuko da, aragirik gehiena sortzen duten nazioak eta aragirik gehiena jaten dutenak ere bai, taraan dabilzala.

Batzarrea egin ondoren, ara zer jakin erazi duten:

Aragiarekin lanean ari direnak larrialdi latzean sartuta daude; aragia sortzen dutenak, kostuak, pagabeharrak asko igo zaizkielako eta salmentako ganaduaren prezioa, berriz, jaitxi. Ori delata, batzuek utzi egin dute langite ori, eta besteak, beren ganadutaldea txikiagotu aziz joan beharrean.

Aragiaren industria ere orrelatsuko larrialdian sartu da, fabrika berri eta egokiak egiteko, azkeneko aurrerapen eta makineriaz ornitzeko gastu galantak egin ondoren, lana gutxitu baitzaie.

Nazio batetik besterako salmentak, berriz, traba eta asi ugari dauzka. Au delata, lehen aragia kanpora bialtzen zuten zenbait naziotan, orain bertakoek gehiago jaten dute; baiña ganaduzaleei ez zaie irabazirik izateko adiña pagatzen, eta langite ori uzten ari dira.

Zergatik edo nola iritxi gara ontara? Arrazoiak bat eta bi baiño gehiago dira eta bata bestearekin katigatuta daude gainera.

Batetik mundu guztian agertu den inflazioa. Bestetik zenbait zorrak ugaltu zaizkio eta ezin ditzake denak paga; gainera, nazio batzuetako diruak utsa balio du. Eta batez ere, ez nazio bakoitzak bere barrurako, ez nazio artean guztien onerako, ez da politika jokabide on bat egin, aragia sortzeko, industrializatzeko eta saltzeko.

Nazio batetik besterako salmentak egiteko, ez da azaltzen garbi, non-zenbat aragi dagoen edo sortuko den eta zenbat beharko den; merkatuan ez da garbi jokatzeko eta orregatik kanpora saltzaileak eta kanpotik ekartzaileak denak ateratzen dira galeran.

Gaur kamaretan izoztuta sobre daude aragi pillak; ez ordea, nork janik ez dagoelako —munduan oraindik jende asko baitago proteinaz eskas, aragia jan beharrean—, salmentako gora beherak gaizki egiten direlako baizik.

Orregatik OPIC-ek aragiari buruz iñon sortzen diren berri eta argibide guztiak bildu eta jakin eraziko dituen zerbitzu bat montatu du; munduan gero eta aragi gehiago sortu eta jan ahal izan dadin.

Aragiaren salmentak mundu guztian dauzkan arazoak ikasi eta aztertuko dituen tekniko batzorde bat sortu du.

Aragiaren mundu guztiko batzarrea egitea erabaki du 1976garrengo uztaillean Buenos Airesen.

Janarien banku bat sortzeko, egin behar diren azterketak egiten eta bideak irekitzen parte artzea erabaki du.

Azkenik, munduko gobernu guztiak gonbidatzen ditu aragiaren (eta gosearen) arazoei irtenbidea billatzen parte artzera.

Ez gabilta gu bakarrik, urteak dituen egunik gehienetan merke balego aragia jango genukenean batetik, eta etxeko zekorria kosta prezioan saldu eziñik bestetik. Mundu guztiko arazo nahaspillatua da ikusten denez, eta mataza askatzea ez da zenbaitek uste duen bezain erraza.



NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR'ek

sukaldian

Transportes **azkar** s. a.

ERAMAN - EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca.

Astean Irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN. Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

FRAILLEA ERRIAREKIN EZKONDU

Michel, Prantziako semea, ogeita bi urte bete arte, okiña (ogigillea zen. Garai onetan, Kristo arkitu eta Oblato izeneko fraille artean sartu zen.

Nobizioa da; mezarik gabeko fraillea izateko asmotan, bere eskeintz botoak egiten ditu. Betirako eskeintz botoak egin aurretik, langille egiten da. Ez nolanaiko langillea orde; langille burrukalaria, langilleen onagatik bere bizia arriskuan jartzen zuen oietako bat.

Bost urtetan langille izanik, betirako eskeintz-botoak egiteko ordua eldu zaio. Betirako fraille, edota fraille bizitza utzi. Lantegiko langilleei, auzokoei, apaiz lagun langilleei eta berarekin taldea osatzen duten amabi fraillei iritzia eskatu ondoren, betirako fraille izatea erabakitzen du.

TOKI XELEBREA

Betirako boto eskeintzak egiteko, ez du aukeratzeko Michelek, ez fraille etxea, ez eta Eliza bat ere; **FESTA GELA** (Sala de Fiestas) aundi batean izango da «zeremoni»ori.

Eundik gora dira aretoan bildutakoak. Eundik larogei, eguneroko bizitzan Michelekin artu-emanak dituen jendea: lantegiko gizon eta emakumezko langilleak, auzoko aur eta gazte, aitona eta amonak; gañontzekoak: bere Sendikoak, Erriko leengo adiskideak, konbentuko fraille batzuek... Guzien inguruan, probintzial praille gaztea.

Bildutakoek ez zuten denbora alferrik galdu. Egun sentiraño, jo ta ke, dantzan aritu ziren. Fraille boto-eskeintza baiño geiago zirudien jai arrek ezkontzako ezta alai.

ZEREMONIA

Bukatu da dantza; zeremonia asten da; Michelen aurretik taldekoak mintzo dira: langille burrukalaria zaitugulako, ona gu emen zure alboan, diotsa langille batek; gure auzoan guzien adiskide eta laguntzaila zara, orregatik zure egun aundi ontan, zure ondo-ondoan bear dugu izan, aitona baten abots apalak dio; odolez gurea eta gure erritar zaitugu eta zure bizitza berrian, leen bezala, maite gaituzu, zuegandik ezin ba gu ere urrun izan gaurko egunean, dio zotiñak leertzen duen aitaren itzak. Aia praillea zaitugu eta bear dugu ikusi orain arte ezagutu ez den izkuntza eta era berrian, Eliza eta munduaren alde egiten duzun zure buruaren eskeintza, zioen praille batek...

Irripar gozoz, azkenik, mintzo zen Michel. Guzien bearrean arkitzen zela, adierazi zien gau artan artzen zituen konpromisoei erantzuteko.

Eukaristi ospakizuna dator ondoren; otoitzari eta eskerrak emateari biziki ekiten zaio. «Aita Gurea» esanik, itz bero, eta garbiz eskeintz botoak egiten ditu Michele.

Jaunartze aurretik Meza emalle nagusienak itzari eldu dio: «Orain arte adiskidetasunezko ardoa, festako bazkaria, eta alaitasunezko abesti-kantak elkarrekin banatu ditugu; Orain, ona emen, askatasun osoz, guk banatzen ditugun ogi-ardoak. Batzuentzat Kristoren odol eta gorputz dira: beste batzuentzat senideta-

sunaren ezagugarri eta siñale aundienak eta guzientzat Michelekin egin dugun bidearen zati bat Michelen Kristogana joateko».

AN ZEUDEN GEIENEK JAUNA ARTU ZUTEN.

ANDIK PISKATERA, GUZIA AMAITUA ZEN

Fraillearen jokabide onetan gauza illun asko dakusagu. Goazen argi billa On Kosme «Sasi jakintsuagana».

—Jok.—Zer deritzazu, On Kosme, Michel izeneko fraille onen jokabideari?

On Kos.—Arraioa, eguerdi-eguerdian, zakua bizkar gainean dutela, gure etxetara etortzen diren eskeko praille oien antza aundirik ez duela Michel onek...

Jok.—Ta... Sala de Fiestas batean fraille botoak egiteri?

—On Kos.—Gure sasoko agure zaar baten urdallerako, xaltxa gogorregia duk ori, motel... Leenago, dantza lotua egiten zuena, Kongregaziotik kanpora bota oi zien. Eta, orain, praille egiteko, egun sentiraño jo eta ke baltzeotan? Ire istorioan ez duk esan, baiña praille orrek ere boto aurretik dantzan egingo zian noski; Txoko batean errosarioa erreztzen ez zuen egongo... Ango giro epel, gozo eta beroan, jan eta edan egin ondoren, neskatxa batekin eta bestearekin baltzeotan ibilli eta... Ez ote zitan aragi-grinarik sentitu gure prailtxoak? Ez dut ba, bustiñezkoa izango?

Jok.—Ene, On Kosme, geiegi nabarmentzen ari zara aragikomplejoan. Eldu zaiozu beindik adarretatik zezenari eta erantzun: egin ote daiteke praille-botoak Sala de Fiesta batean?

On Kos.—Eziñezkoa denik ezin esan. Batek egin dizkik beintzat; Aita Probintzialari ere ongi zertzaiooon nunbait; an uan bein-

tzat. Nik neretzat ez niake nai. Neretzat egokia ez dena, ezin ba guzientzia izan; bestetik, angosenedetasun eta familiko giro jatorra ere, kontuan euki bearrekoa duk azken epaia eman aurretik; begirune eta errespeto aundieneko jaia izango ez zenik ez diat zalantzan jartzen.

Jok.—Ta anga Jaunartzea? Ia guziek artu zuten: sinismen zutenek eta sinismen gabekoek...

On Kosm.—Nerekiko, Jaunartu zuten guziek ongi jokatu zaiten. Gaiztakeriaz ez uan inhorurreratu. Guziek joan ituan borondate onez. Izatekotan, errua Apaizarena uan, onek zioanean: «Ona emen askatasun osoz guk eskeintzen ditugun ogiardoak; batzuentzat Kristo eta besteentzat senidetasun ezaugarri eta siñale...» An sortutako anaitasun giro beroak urrutitxo eraman ote zuen gure Apaiza? Ez zekiat ba. An urreratutakoek gonbita jaso ziaten eta gutienez, senidetasuna eta elkartasuna adierazten zuen zerbaiz artzera joan ituan. Aietan ez zegoen bekaturik.

Jok.—Teologolari jakintsuak bat ote datoz zure iritziarekin?

On Kos.—Utziek pakeon Teologoi. Otz-otzian eta liburu artean erabaki bearreko arazoa ez duk au. Gertatu zan tokian eta maitasun beroaren giro eder artan epaitzekoa baizik.

Jok.—Baiña, on Kosme, nun dira Eukaristiarako bear diren sinimen-fedekak? Nun Sakramentuaren Siñalea?

On Kos.—Galdera oiek gizonen arteko galderak dituk. Ximpleki galdetu iezaioak Kristori: «—Ez ziñen aserre senidetasunaren siñale bezala artu zintuzten jende aiek? Irripar gozoz erantzungo dik Kristok Zer geiago bear duk? Teologolari, Kanonista eta Liturpistak, askotan burua nasteko bestetako ez diate balio.

Jok.—Ta... auek izan ziren On Kosme gure Sasi-Jakintsuaren azken itzak.

AROSTEGI

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Getaria, 10 - Urrutizkifia: 41 77 51 - Etxekoa: 42 27 00 - DONOSTIA

ELIZAREN BERRI



Gizarte moldearen euskarri.

FAMILIA TRADIZIONALARI ZIRIKA

Han eta hemen mila zentro ari da aspaldi hontan sortzen.

«Dena koloka da gaurregun», esaten du jendeak.

Ba, hona. Zentro horietan, haxe egin nahi da: mila gauza itzupurdikatu, baina nola gaurkotu aztertuz.

Beste gauza bat da gaurkotzen hori nola lortu. Zeren, arazo askotan, denetan ez bada ere, gaurkotze hori haxe bait da: beti eta eten gabean arazoak gaurkotuz jarraitu behar dela ikus eratzea.

Eta ez da gauza hain erraza.

Hori da famili arazoari buruz gertatzen ari dena. Familiari buruz, orain hamar urteko planteamendua ezezik, ihazkoa bera ere balio ez duena bait da aurtan.

Horixe da, gutxi gorabehera, «Centre Albert le Grand» delakoan aurtengo udako saioaldian atera den konklusioa.

Zilegi bekit saialdi hortan erabiliriko zenbait puntu aipatzea.

a) Sozio-ekonomi ingurumariak bortizki determinatzen du famili egitura: sozio-profesional kateorien arauera haur kopuru desberdina...

b) Txiletar baten aitortenez, garai batetan, Txilen burgesek bakarrik eraiki zezaketen familia bat. Proletarioek ez ziren gauza: irabazi txikiagia zutelako, etxabizitza kaxkarregia, txikitanko hiltze handia, emakumezkoa goizegi zahartzea: dona zihoan bikotearen iraupenaren aurka. Allende-ren agintepean egoera aldatu egin zen: ezker intelektualentzat familia errepresio edo hertsadurabide bezala agertu zen: bikote batzuk hautsi egiten dira orduan, beste batzu egin. Eta pobreenek, berriz, etorkizunaz itxaropenen bat ikusi dute-larik, familia bat eraiki nahi dute. Militar altxapenak dena, berriro, koloka ezarri du.

Txiletar honentzat dudarik ez da: familia mementuko gizarte moldearen euskarri da; haurrei mementuko sisteman nola hobe kiago integratu erakusten die familiak. Horrela, gizarte moldearen aldaketaren bat gertatzean, familia da koloka gertatzen den lehena.

d) Azkenik, test bat egiten da aipatu saioaldian. 14 testu banatzen dira partaideen artean. Testu horietarik, bakoitzak, bat aukertu eta beste bat ezetsi behar du. Zazpi lagunek, Michel Poniatowski-ren esakun hau ezesten dute: «Haurrak hezten dituen familia ezin izan daiteke iragan denborakoa baino askoz desberdinagoa». Kontrakorik gehiena duen esakuna, orde, Marcuse-ren hau da: «Familia errepresio edo hertsaduraren fabrika ideologikoa da» (hamarrek ezetsi dute hau).

Halere, aipatu txiletarrak aurpegiratzen die partaideei, beren familiaz egin berri dute deskribapenean agertu dutenez, beren familietan errepresio giroa bizi izan dutela. Nondik, beraz, est-ean agertu den ukapen hori?

Horren esplikazioa hau litzateke, konklusiotzat atera dutenez: familiaz imajina edo irudi idealista bati atxeki nahi zaizkiola.

Dena den, partaideetarik gehienek ez dute onartzen marxista tipoko kritika sistematikorik familiari buruz. Baina, garbi ikusten dute guztiek (hori ikustera heldu dira ihardunaren ihardunaz), mementuko gizarte sistema ederki baino ederkiago baliatzen dela famili ideia idealez berea egiteko: bere probetxurako.

Beraz, familiaren krisiaren sustraia non bilatu garbi dago. Gizarte sistema kritikatzan baldin bada, familia gertatuko da koloka lehenik. Kolokadura saindua, beraz.

Baina, jakina da, «predikua ez da garia ematea». Gizarte moldearekin konforme ez omen gauden hontan, gazteria geldokieriaz salatzen azkarra garen aina gara familiari buruz ondorioak ateratzen motel. Zeren gizarte moldeak kritikatzek, gutxienik, gizarte beroren errepresio mutil ez izatea dakar. Eta errepresio mutil ez izateak, askatasun mutil izatea esan nahi omen du.



YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA



lezo

ELKARTE BERRIAK

Aspaldiko berri eman beharrean naizenez gero, bi elkarte berri ireki da azkenaldi hontan gure herrian, «Ixxulin» Gastronomi eta Jolas Elkarte, eta «Ekaitz» herriko gazteez osatua, parrokiaren babesean. Lehenengoak Kale Nagusian dauka bere lokal dotorea eta besteak Ijurkoneko parrokiaren lokaletan. Batari nahiz besteari, lan asko egiteko eskatzen diogu, «Gure Herriko lanak haundi bait dira murgildu nahi dutenentzat».

ANTIFESTAK

Badugu herrian lan egiten duen gazterik; baita, ordea, baxoerdiak hartzeaz aparte ezer gutxi egiten duenik ere. Gazte langile hoik, Santakruzak urtero izaten bait dira, festen eratzeako udal-txearen babesean batzordean sartu ziren, herriko elkarteetatik, hobe beharrez agian, baina, aurretik esan bezala, lanerako gogo haundienarekin.

Programa dexentea presta ahal izan zuten, aspaldian (inoiz?) ezagutu ez den bezalakoa, taxuz eta herriko festak gero eta gure herrikoago, euskaldunago, egiteko asmoz.

Esku programak, euskaraz nahiz gaztelaniaz, irailaren 13, 14, 15, 20 eta 21erako, hau eskaintzen zuen:

Txistulari eta buruhandien jira-birak (6), danborrada (2), dantzasaioak «Oroitzak» (3) eta «Egan» (2) taldeekin, fanfarea, txaranga (2), pintur-lehiaketa eta erakusketa, bertsolariak, teatroa, haurrentzat marrazki txapelketa kantaldia, musika saioa, dantza taldeen jarduna, balonmano, ziklistak, plater- (2) eta usakume-tirakada (tirotan gehiegi, noski), haizkolariak, harrijasotzaileak, pelota partidak, toka, meza (2), zaharrentzat bazkaria, haur-jolasak, pailasoak (euskaraz) eta haurrentzat bazkaria.

Giroa hain nahasturik, ez dakit ze jendek festak boikoteatzea erabaki omen zuen. Dударik gabe, jaiak antolatu zituztenen iniziativa ez zen izango, festak zirela medio, eskuak bada ezpada ere, zikindu nahi izan ez zituztenena baino.

Gauzak horrela, nahi ala ez, jaiak boikoteatu egin dira, haurren festak eta zaharren eguneko bereziak ezik. Ospatutakoak aipatu beharko, beraz. Allerruk eratutako «Elias Salaberriaren VIII oroitaldia Mari Lourdes Kalonjek irabazi zuen bere «Fiesta en Vera» rekin; bigarren, Juan A. Azkuek, accesit eta guzti «Balerdi

desde Urkola Berri» lanarekin. Haur mailan Josu Pikabea herritarrak «Gure itsasoa» rekin; herri mailan Joxan Arretxe Insaustik «Lanbora» margolanarekin.

Bertsolari Lizaso eta Mitxelena ari izan ziren zaharren bazkari ostean, Lezaka «Asociación de Padres de Familia» delakoak eratuta.

Boikot giroa «superaturik» (goan har Lezon bakarrik zela), kantaldia egin ahal izan zen eta Lurdes Iriondo, Mikel Laboa, Lope, Xabier Lete eta Jon Bergaretxe ezin hobeki entzun eta aditu genituen Goiko Elizan. Jende gehiegirik ez zen bildu, baina bai antolatzaileek uste baino gehiago. Ageri denez, jende zuhur askok badaki ez dagoela kirola saio bat edo gau-pasa bat, gaur eta hemen, euskal kultur ekintza batekin paretzerik, ezin dela boikot indiskriminaturik egin, ezin dugula gure teiltura harrika jardun. Gau-pasarik ez egitea ongi legoke, baina ez dago, inolaz ere, kixki guztia juergan ari den bitartean, agian urte osoan probetxugarri eta egiteko aukerarik izango ez dugun ekintza bat boikoteatzerik.

Baina, hori bai, igaz ez bezala, aurtun Ikastolaren aldeko taberna ez irekitzea lortu da, beste guztiak zabalik eta maiz gainezka egonarren, oso ongi letorkiokeen diru iturri bat itxiaz.

Beste zenbait jende ez da agertu, baina izkutuan, guateketan izan da zintzurreraino beteta; beste batzuk, Donostiara joan dira, estropadetara, haizea hartze- ra, Erreteriarra, Lesakara, edo nik ahal dakit nora. Hau ez da fuldamentua!

Ala ere ikasteko aukera izan dugu; festekin ezin dugu jostatzin ari, batez ere, garrantzizkoekin, zer pentsa ematen digutenekin, kinka larri hontan argirik eta dirurik emango digutenekin.

Teatro taldeak ere, giro hain nahastuan, ez zuen «Txapela bete euri» jokatzetik izan, eta benetan, penagarria da, bitartean, herriko tabernetan ez bazen, inguruko herrietakoetan zurrutean ari ginelarik. Ezin dugu berriro horrelakorik onar.

Pilota partidetan, Allerruk eta Ekaitz?ek antolatutako «Josetxo Etxandiren I Oroitaldi»ko finalak jokatu ziren.

ERDEROMANOAK

Festa (?) giro hontan izan dugu, izan, erderomano zenbait katalogatzeko aukera. Esan bezala, esku programa euskaraz nahiz erdaraz egin zen eta haurren eguneko ere berdintsu. Baina pinturlehiaketa eta erakusketarako kartel eta katalogoak, zaharren omenaldirako kartelak eta aipagarri ez diren beste batzuen paperak hizkuntza bakar batez,

erdaraz noski, ikusi ditugu.

Aurrerantzean ezjakintasunaren aitzakia aipatuko badute ere, hona 1967. urtean Lezoko lehen irakaskuntzako haurren hizkuntza zenbait xehetasun: gaztelaniaz soiliz, % 40,6k; gaztelaniaz ongi eta euskaraz gaizki, % 6,6k; gaztelaniaz eta euskaraz ongi, % 41,7k; gaztelaniaz gaizki eta euskaraz ongi, % 7,9k; euskaraz soiliz, % 3,2k. (Ikus «Euskara gaur», Lur Ed. Donostia).

Duela bederatzi urtez geroztik, hizkuntz aldetik egin dugun aldeak ez dakit gora, beheara ala zeharka den; baina argi dagoena zera da, zaharren artean euskara erabiliagoa dela, gazte eta haurrak erdaldunagoak gara, zoritarrez, eta honen arrazoiak, besteren artean, hain nabarmen eta lotsagabeki adierazten den, gure kulpaz askotan, erderomania dela.

Bazkarira bildutako zenbat zaharrek ez ote daki euskaraz? Inortxok ere ez; zenbatek mintzatzen ote du erdara trebeki?; oso gutxi.

Tokitan gaude katalanek Aurrezki eta Bankutan, letrero haundienetan «Caixa d'estalvis del Penedes» eta «Llibretes d'estalvi» bezala guk euskaraz ikus- teko. Haiek katalan zaletasuna argi eta garbi adierazten ez duten aurrezkieta nosik ere sartzen ez dutelako ote?

GAU-ESKOLA

Ikastolak eta Ekaitz elkarteak, aurtengo kursorako ere «Gau-eskola» antolatu nahiaz dabilta; zahar eta gazteentzat irekirik dago eta bertan, gure hizkuntza eza- gutzen ez dutenei ikasteko eta dakitenei, idazten eta irakurtzen jakiteko, alfabetatzeko aukera ematen zaie.

Izenak Patxiren edo Fernan- txoren harategietan eman behar dira. Kartelek, kursoa hilaren 13an hasi nahi denez, urriaren 4a baino lehen eman behar dela badiote ere, itxuraz beranduago arte zabalik egongo da epea, bai- na lehen bait lehen beharko du izan. Berandusko bada ere, ez dadila inor axolagabekeria eta zabarkeriaz atzean gera.

LABURRAK

—Irailaren 15etik 21era bitar- teko astean (barka, baina ez zait eguna gogoratzen), Gipuzkoako Gobernariaren bisita izan dugu. Ur-deposito berriaz, herriko gora- behezez, e. b. arduratu omen zen. Gurutze santuari bisita egin ondoren, lunch bat eskaini zitzaion.

—Aguazil berri bat dugu. Egu- garelako ote da? Dena dela, Be- heko Plazan gaizki aparkatzen dituzten autozale botatako mul- taz gainera, Kale Nagusiaren gau-

za bera egiten dutenei ere ema- teko eskatzen diogu. Ez du ho- rregatik komisiorik jasoko, baina bestela, ai ze mauka.

—Herrian teatro eta zinerik ez dugunez gero, halakorik eduki bi- tartean Goiko Eliza erabiltzeko aukera eskatu nuen halako ba- tetan; baina, denbora luze doa eta ez da teatro edo zinearen arrastorik ikusten, eta Goiko Eli- zaren erabiltzeak abuso itxura hartu du. Nork eta noizko tea- troa eta zinea?

Sistiaganeko Pellok

pasai donibane

BAZKARI AGURRA DELA ETA

Aurreko astean aipatu genu- nez, herriko erretoreak alde egi- ten zuela-ta, Urriaren 5erako baz- kari bat antolatu zen. Hala eta guziz, Urriaren 12rako atzeratua izan da delako bazkari hori, de- nok sumatzen dugun arrazoiar- rengatik. Dena dela eta dirudie- nez, nahiz eta ofizialki ez jakin, ez omen da egun hortan ere os- patuko. Ikusi egin behar.

SENDATZEN

Lerro hauek idazten ari garen garaian, Andoni Lujanbio eta Juan Bta. Berasategi gazte zau- rituak, geldiro baina sendo, sen- datzen ari zaizkigu. Guk ere, ho- rixe opa diegu benetan.

EUSKALDUNTZEN

Euskaldunok dugun errespon- sabilidaderik haundienetako bat, zera da: erdera-dunak, euskara- dunak bihurtzea; edo bestela esanda, erdal-dunak euskal-dun- tzea. Lan gaitza eta bihurria de- la, ezin dezakegu uka. Hala eta guziz, herriko zenbait gazte lan honi lotu zaizkio bortizki. Aurre- tik, Irailean, kursilo bat egin du-

donostia

Kresalak, 1975-76 ikastaroko euskal klaseak urriaren 13an hasiko direla ezagutarazi nahi die bere bazkide eta lagunei. Antolatutako taldeak hauk dira:

- Lehen mailako bi talde.
- Bigarren mailako talde bat.

Klaseak gauean izanen dira. Informazioa zehatzagorik Kresalan, Euskal-Herria 8 bajo, Donostian, har dezakezute, aste- lehen, astearte eta asteazkenetan 8 etatik 9 terdietara, Urria- ren 29tik aurrera.

E. K. T.

OHARRA: Taldeak mugatuak izanen dira.

te bere burua irakasletzarako prestatzeko. Orain berri, Urria- ren 6an, hasi berri dira euskaraz irakasten. Jende mordoa abiatu omen da euskara ikasteko estro- netik egunera gaiztoagotzen ari pada honetan: izan ere, gero eta gehiago erreparatzen ari baita, «hizkuntza dela herri baten ari- ma» eta hau galduz gero, ez ga- rela sekula santan geure burua- ren jabe izango.

Irakasle eta ikasleei hauxe opa diegu bene-benetan: ez daitezela bide erdian eror eta aurrera se- gi dezatela kemenik galdut gabe. Iñalurretak

lazkao

UR ABERASTASUNA

Uda lehorra aurtengoa. Beroa. Ur eskasia oso goiz nabari izan dugu. «Ederra espero ziguk udaz- kena», zioen etxeokoa bategi baino gehiagok.

Baina, bai zera. Miraria! Udaz- ken hontan behin era baino ur falta txikiagoa.

Zorionez gara Lazkaon. Eta ura ezezik, ur aberastua dugu iturri- etan. Ur koloreztatua. Ustekabe- ko aberastasuna. Zer egin ote diate gure herriko agintariok?

A, bai! Ur falta omen genuen, eta hor nonbait alferrik galdut zihoan ura hartzea erabaki diate. Burutapen ezin argiagorik!

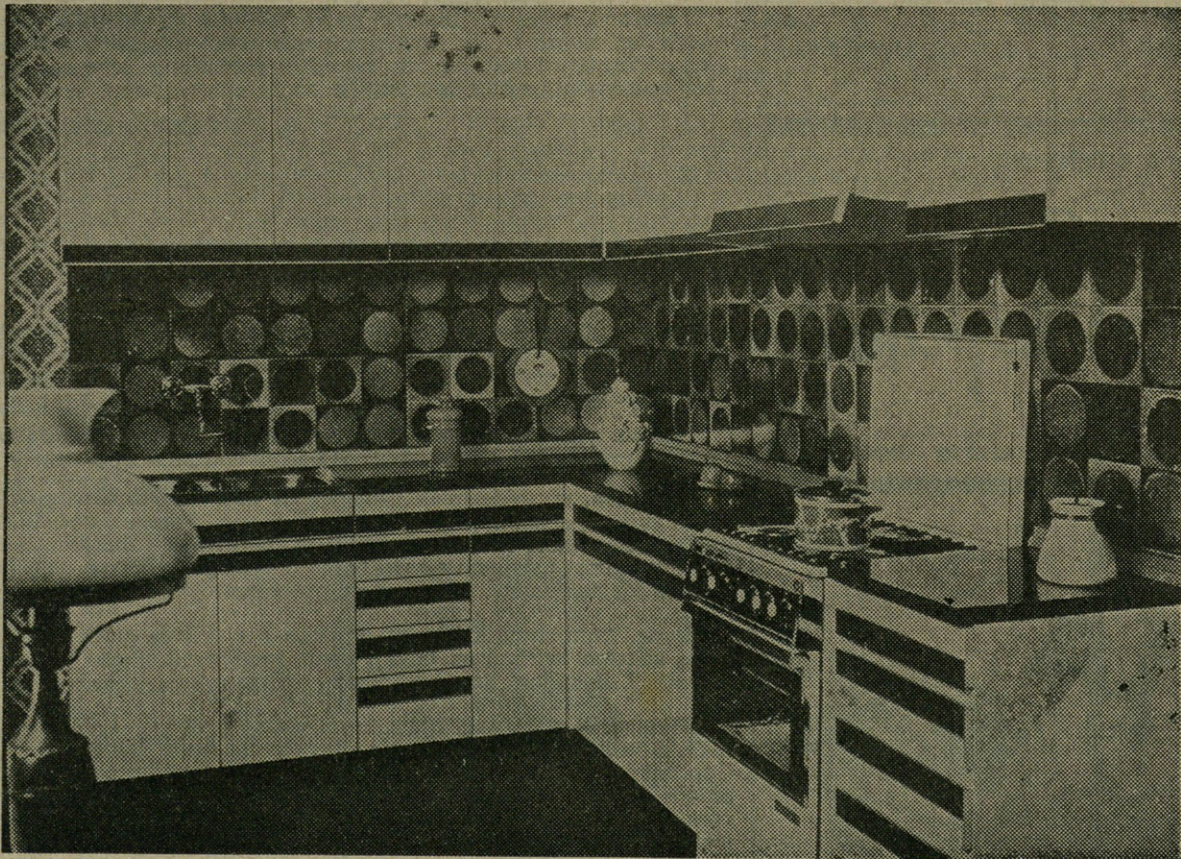
Baina, bada ez bada ere, esan diezaiegun agintari horiei, orai- no ere badela beste urik, alferrik galdut doanik, inguruan. Hor da Agauntza-n zehar doan minu- toko hainbat litroko ur xirripa. Eta gehiago oraino Oria hiba- koa.

Horiek zuzenean hartuz ur abe- ratsagoa genuke: ur lurreztatu horixka ezezik, ur kakaztu bel- txarara ere bai.

Bai ederra ahoa garbitzeko, eta lapikoari botatzeko, eta...

On dagigula lazkaotarroi!

METAL-ITTURRI



yany

SUKALDEKO MUEBLEAK

EDERRAK BEZAIN EGOKIAK

FELIX ETXABE, S. L

Urrutizkiña: 891754

ZALDIBIA (Guip.)

mutriku

SOKATIRA.
EUSKALERRIKO
TXAPELKETAN,
MUTRIKUARRAK NAGUSI

Irailaren 30ean

Urnietako plaza jendez beterik arkitzen zelarik, Euskalerriko Txapelketa ospatu zen sokatiran. Zortzi talde ziren bururatu zirenak, Santurtze, Itziar, Oñartzun Orozko, Irun, Errezil, Abellana eta Mutriku. Mutrikuko «MI-JOA» baillerako gazte bikainak, beñ eta berriro, argi eta garbi azaldu zuten sokatiran duten trebetasun eta egokitasuna, laugarren aldiz Euskalerriko Txapela berenganatuaz.

Ez dira leenbiziko aldiz garai-
lle ateratzen direnak, leendik ere aipatuak ditugu mutrikurak sokatirako kirol-lan ontan.

Leenbizi, Markiñan 1972ko Ekainaren 6an, bederatzi talde indartsuen artean irabazle izanik. Gero, Abenduaren 3an, Zarauzko pelota-lekuan, Euskalerriko talde bikainak parte artzen zutelarik: Leukiniz, Ernani, Erandio, Urnieta, Ezkoria, Zarautz, Dima, Arangoiti, Agiña, Mendexa eta Urretxuaren aurka Txapela jasorik. Gerotxuago, Laukinizen, bederatzi talderen aurka, leenen-
go iritenik. Emen, Espainiako Txapela, 15.000 laurleko eta Bizkaiko gobernadorearen saria jaso zuten. Orain berriz, Urnietan jokatu zen Euskalerriko Txapela mutrikura dute. Mutrikuar taldea oso gaztea izanik, inork us-
te ez bezalako trebetasun, ego-
kitasun eta indarra azaldu dute izan duten jokaldi guztietan, bai indar aldetik, berdin teknika aldetik. Ikustekoa da gazte talde onen bizitasun eta garra, indarra eta adorea. Urnietan izan duten azken garaipen onekin lau urte-
tan errezkadan Euskalerriko Txapela etxera dute Mutrikuko «MI-JO» baillerako gazte indartsuek.

Ona emen, bertan parte artu zuten soka-tiralarien izenak: Sebastian Ituarte, Rufino Ituarte, Jose M.^a Egaña, Juan M.^a Egaña, Jose M.^a Astigarraga, Pedro Alkorta, Jose Alkorta eta Jesus Txurruka. Bejondeizuela eta aurrera mutilloek. Gure zorionik be-
roenak eta txalorik indartsuenak soka-tirako txapeldun diren «mi-jotar» gazte auei.

ANDONEGITAR Z.

herrera

FESTETAKO
DIRU-KONTUAK

Betiko kontua. Festak antolatu, festak egin eta handik hila-
betetara festetan sortutako zor-
rak ordaindu gabe oraindik.

Aiuntamentuari dagokio eran-
tzuna orain, eta, zor duena lehen
bait lehen ordaintzea ere bai.

ATERPEAK

Ez da lehenengo aldia honetaz
hitzegiten dugula. Aspertuak gau-
de aspaldian, autobusaren gelto-
kietako aterpe horien beharra ai-
patzeaz.

Neguan curia, elurra eta hotza
direla eta udan, aldis, eguzkia
ganean dugularik ezinbestekoa
dugu, nonbait, herrerratarrok
«agoantatu» behar hori.

Oraingoan, berriro ikusi ditu-
gu Donostian aterpe berriak ipin-
tzen eta noski, geure hauzoaz go-
goratu gara. Gogoratuak ahal di-
ra ordea, beste horiek?

«HAUR HEZKUNDEA
ETA ESPRESIO-BIDEA»

Expresio-bidea, sarritan edo
sarriegitan beharbada, hauraren
heziketari irakasle eta gurasoek
kontuan hartzen ez dugun gauza
bat da. Ahozko expresioa ezez-
tik, beste guztiak hutsaren hurrengo
bailaren azkeneko maila batetan
uzten ditugu, behar hainbateko
garrantzirik eman gabe. Matema-

tika, hizkuntza... ondo ikasiz ge-
ro gurasoak pozik eta irakasleak
konforme gera daitezke.

Eskolatan hutsune hori dela-ta,
Urretxua eta Zumarragako ira-
kasle batzuek, kataluniar talde
batek izandako esperientzietan
oinarriturik eta hemengo dantza
eta txistua kontuan hartuta, di-
bulgazio lan bat prestatu dute.
Lan hau, ikastolako haurrek eta
gurasoek ikusi eta entzun ahal
izan dute, oraintxe berriki.

Diapositibez osatua dago, mu-
sika eta euskal hizkuntza lagun
duela. Bertan azaltzen diren ex-
presio-bideen esperientziak haue-
tzenak dituzue: Olerkia, margo-
gintza, lur eskultura, argazkia,
dantza, musika, euskal dantza,
eta txistuarena.

Benetan lan txukuna eta inte-
resgarri oso.

GURE INGURUKO
IRAKASKUNTZAREN
GEROA ETA IKASTOLARENA

Badirudi eskola-postu eskazia-
ren arazoari erabateko irtenbidea
eman nahi diotela oraingoan eta
ez nolanahikoa. Erdal irakaskun-
tzaz ari gara noski. Euskal ira-
kaskuntzaz gurasoak, irakasleak
eta herrikide (bakide) batzuk
izan bait dira orain arte bederen,
arduratu diren bakarrak.

«Plan urgente» baten aurrean
omen gara eta «plan» honi es-
ker unidate berri pilo bat jaso-
ko dituzte bailara honetan. Ira-
kaskuntza politika berri baten
aurrean aurkitzen gara beraz. Es-
kola pribatuak eta horien tar-
tean ikastolak ere, horrenbeste-
ko borondateari esker, gorriak
jasan beharko dituztela ematen
du.

Bestalde, inguru honetan ba-
karrik ez; «plan» hori Gipuzkoa
osorako pentsatua omen da. Es-
an digutenez «plana» betetzen
baldin bada, eta betekoa da, Gi-
puzkoa izanen dugu Europa guz-
tiko probintziarik eskolatuen-
a. Bejoandeiela!

Konpetentzia gogorra datorkie
doaneko eskolen aurrean suben-
tziarik gabeko ikastolei. Orduan
bai, orduan bai beharko dela be-
netako kontzientzia haurrak ikas-
tola batetara bidaltzeko.

ETXETXUKOAK

durango

IORRETA

Iorretako gazteriak bere gain
hartu nahi izan ez dituen San
Miguel jaiak, Durangoko Udale-
txeak leporatu ditu zenbait gau-
za antolatuz.

Erromeria larunbatez, dantza-
ri talde bizkaitar bat igandez eta
bertoko hilen alde meza bat as-
telehenez izan dira jaietako ekin-
tza guztiak.

Jendeak ez zuen erantzun neuk
ikusi nuenetz eta jakingarri be-
zala, dantzariak, bertoko dantza-
ri famatuak, gerraz geroztik biz-
pahiru bider bakarrik huts egin
diote San Migeletan dantzan egi-
teko ohiturari.

GAZTE ELKARTEA

Sei urte sortu zela eta egita-
rau berezi batzuk antolatu di-
tuzte elkarte honetako gazteek
Irailean.

Lehen astean liburu azoka bat,
ITZ liburu dendaren laguntzaz.

Bigarren astean zinema ziklo
bat eta hirugarrenean zenbait hi-
tzaldi.

Hortik kanpo eta osagarri be-
zala, izan dituzte ibilketa neurtu,
Euskal Herriko dantzen jaialdi,
jolas, haur eta aittite-amonen
eguna, etab.

Jendearen erantzunari dago-
kionez esan behar da, zinema zi-
kloa beterik egon zela egunero;
ez, horrela, hitzaldiak eta ageria-
go euskerazkoa 18 bat ginelarik
J. R. Etxebarriaren entzuleak.

Datorren urtean hobeto.

ESKOLA EZA

Uda guztia pipia jotzen egon
ondoren, oraintxe, abuztuaren

azkenetan hasi dira teilatua kon-
pontzen San Fausto hauzuneko
herriko eskoletan.

Sorte apur batekin, hilabete
barru prest egongo direla diote
baina... gurasoak bildur dira la-
nok larregi luzatuko ez ote diren,
beti bezala.

Egoera hontan dauden umeak
E. G. B.ko 250 ume dira.

SAN FAUSTO JAIK

Ganean ditugu geure herriko
jaiak jatorrenak eta atsegina-
rrienak. herriarrontzat noski.
Baina, aurtan ez dakit ba...

Udaletxea jaiak prestatzen ari
da eta, geroak esango du.

KATAZURI

deba

«GOAZ» TALDEA

Joan zen Urtarrilaren 3an, he-
rriaren aurrean lehen agerpena
egin zuen jaio berri den antzerki
talde honek. Saioaren aurkezpe-
nean genioen bezala, giroko di-
ren elkarte eta taldeekin aritu-
rik, euskal kultur sailetik lan
egitea dugu helburutzat, Gazte
Elkartean sortu eta indartu ga-
renok.

«Senperen Gertatua» antzeste-
an entzun ziren txaloak, eta on-
doren eta urrango egunetan zu-
zendari, antzezle eta gainontzekok
jaso genituen zorianak, Deban
jendea pozik utzi genuela adie-
razten zuten. Honela, urduri zi-
renak lasaituaz, taldean aurrera
egiteko giro bikain bat nagusi-
tu zen. Deiak etorri zitzaizkigun
eta gure erantzunak nola eta zer-
tan oinarrituak behar zuten aha-
lik ikuspegi zabalenaz eztabaida-
tu ondoren Mutriku, Elgeta, Le-
gorreta, eta Zestoara atera gi-
nen.

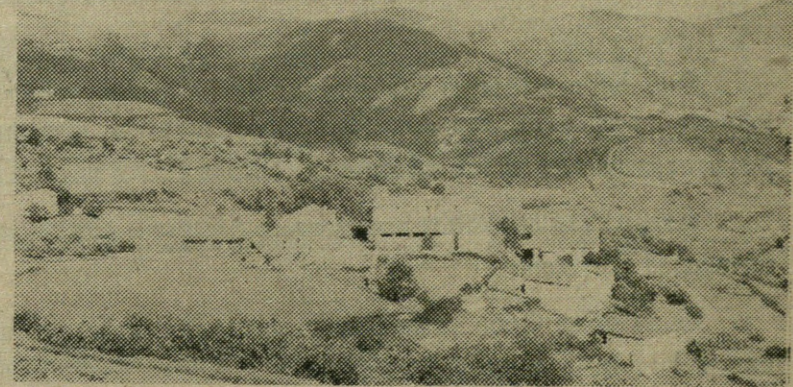
Nahi hura genuenez, talde, Ika-
stola edo beste une larri bati es-
keiniak izan ziren saioak, dene-
tan «GOAZ» txalotu eta eskertua
zelarik. Bost ekinaldiak osatzean
antzezlariek obra ondo menpera-
tu zuten, ze eragozpen eta zail-
tasunak gainduaz, bakoitza bere
eginkizunean hitzez eta imintzioz
hobetu zihoan. Honela geunde-
la, beste hainbat herritara joate-
ko era genuen, baina sarri ger-
tatzan den bezala, kolpe baten
bete ezinezko hutsuneak sortu-
rik generaman abiala, moztu be-
harrean arkitu ginen tamalez.

Holako gera-uneak lan giroa
moteltzen duenez, ahal izan zen
bizkorren obra berri bati heltzea
erabaki genuen, mugaz handiko
Daniel Landart egile gaztearen
«NOIZ» hautatuaz. Baina, asmo
berri hauetaren ginela, guttien us-
te zena gertazen; bestaldeko Hi-
rurak-Bat taldekoek Beasainen
hori bera antzestu zuten. Berta-
raturik, Landartekin hizketaldi
interesgarri bat egin genuen, he-
goaldean beren lana azaltzeko
gogoaz zutela, jakin eraziz.

Orain, egile beraren Hil-Biziak
antzesteko asmoa hartu dugu.
Hortaz gure bizitza laburra-
ren gorabeherak, gauzak nahi li-
ratekeen eran moldatzea ez da
erraza, baina han-hemenka ozto-
po ugari sortugaitik, «GOAZ»
Lukas Dorronsoro zuzendari ze-
hatzaren gidaritzapean ekindako
bideari jarraituaz tinko doa.

IDIAKEZ

LARRAUL, ZUTIK IRAUN



Ernioeren magalean kokaturik,
ahantzia, baina ez loak hartua.
Alkiza eta Asteasu herriek mu-
gatua. Murgil eta Lizarzelai men-
diak dituela zelatari. Usarrabi hi-
baia eta berak mihizkatzen duen
basoa...

Asteasu ta Larraul
unitu alkarrena
beste lau eritatik
bildu ziran gugana;
Tolosa ta Alkiza
Zizurkil ta Aduna
ez degu penarikan
alkarrekin juna.

Garai batez «Mayor de Aizton-
do» osatzen zuen Asteasurekin
batera. Zergak zirela eta ez zire-
la hasi zen istilua. Asteasuarrak,
zelai komunak ez errespetatze-
az gainera, Larraulgo artzaiei
zergak inposatzen hasi zitzaizki-
en. Larraulek bere buruaren ja-
be egitea erabaki zuen. Oraindik
ere, larrauldarrek honela oihu-
katzen dute: «Larrauldarrok As-
teasuarrei harrika irabazi». Ho-
nek, beste zenbait tokitan (Oihar-
tzen...) bezala, herri-kontzientzia
primario eta gogorra salatzen du
noski.

Harrez geroztik larrauldarrek
izan dira nagusi Larraulen, eta
ez dute penarikan alkarrekin ez
joana.

Gaur egun Larraulek 232 biz-
tanle ditu, 35 baserri eta etxetan
bilduak. Beraz, eta etxeak luze-
nez hiru plantatakoak (oso gutti
holakoak) direla kontuan hartu-
rik, 6,6 lagunetako familiak dira.
Eman dezagun 5 lagun etxebizi-
tza bakoitzeko.

Familiarik gehienak, jakina,
ugaritsuak dira. Gizentzea 1945-
etik 1958.ra bitartean jazo zen.
Hemendik haurrera, ez da hain-
bat haur ikusiko sukondoetan.
Gazteak konturatu bide dira ja-
danik, «familia numerosa» iza-
tearen ondorioez.

Larraulen, Gipuzkoan hain eza-
guna dugun barne-emigrazioa
gertatu da: gazterik gehienak
etxetik at egiten dute lan. Ba-
serriari etorkizun kaskarra edo
bizimolde lotuegia irizten diote,
eta lantegietan edo zerbitzu la-
netan dihardute...

Honetaz beste, badute larraul-
darrek kezka larrik.

Asteasuk menpeko hartu nahi
du Larraul. Daitekeena da Alkiza
ere hartu nahi izatea, lehendik
ere entzun bait da antzekorik...

Astiasu ta Alkiza
juntatu bi erri
klase guzitakuak
kale ta baserri...

Badu hamabost bat urte kezka
hau sortu zenetik honuntza. Bai-
na azken urte hau izan da estue-
na, larriena.

Lehengor alkateak ezezkoa eman

LIZARZELAI

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea
ERREDIZAK - EDERGALLUAK
EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 48

GAZTEIZ (Vitoria)

Emile Larre Aiherrako erretorea

HERRIA astekariaren zuzendari eta euskaltzain oso

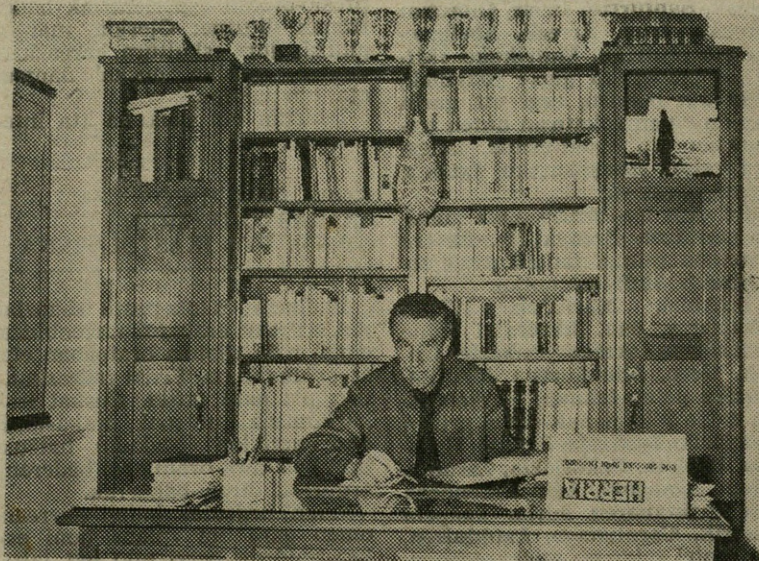
Mila bederatzirehun eta hirurogeita hamabosgarrenko irailaren hogeita bata egun haundia da Aiherran. Arabatik, Nafarroatik, Bizkaitik, Gipuzkoatik, Lapurditik, Xuberoatik eta Nafarroa-Beheretik bildu da jendea.

EUSKALTZAINDIAREN batzarrea da Aiherran. Emile Larre, bertako erretorea, sartzen da elkarte horretan.

Ez da erraz Emile Larrerekin hitzegitea. Mundu guztiak agurtu eta mintzatu nahi du berorrekin. Gu ere hurbildu gatzazkio. *Zorionak, Emile!*, esan diogu.

Bihotzez eman dizkiogu zorionak, baina bagenuen izkutuan beste asmo bat ere. Elkarriketa bat egin nahi genion. «Hara, gaur ez dut astirik, zatoz aste egunez, orduan mintzatu gara nasaiki».

Hemen nauzu, bada, berriro, Emile. Orduak pasa daitezke, hau eta hura berrituz, hartaz eta hontaz mintzatuz, kontu-kontari. Baina gaiari heldu dio lehen bait lehen.



Emile Larre Aiherrako erretoretxean.

—Aspaldidanik ezagutzen duzu Euskaltzaindia, laguntzaile gisa barruan ihardun bait zara. Orain, berriz, euskaltzain oso egin zaituzte. Zein da Euskaltzaindiaren egitekoa zure ustez?

—Nik uste edo ez uste, bada Euskaltzaindia bezalako zerbaitekin behar gorria. Bai ahal dakizu zeren beharra senditurik sortu zuten Euskaltzaindia Bilbon, duela 57 urte. Euskara zaindu nahi zuten, bere izenak dioen bezala: zaintzeko ezagutu eta ikeritu behar zala lehenengo, beti barnagotik aztertuz, eta bigarrenik bizitzaren lagundua.

Ordu hartaz geroztik euskarak bi aldeterat indar egin duela deritzat: ahuldu eta galtzeko irriskutan jarri han eta hemen batetik, baina denbora berean indartu eta bizinahi oldartsu baten suak hartu bestetik. Berez bi aldetatik laguntza beharretan gertatzen zaigu euskara: ahultzen ari den lekuan odola behar zaio nunbaitik ekarri, eri bati bezala; ostu eta lore berriak nolanahizka muskiltzen eta pizten zaizkion tokietan aldiz, behar dira holako indar berriak xedarratu, mugatu edo zurkaltz on batzuek loturik ezarri.

Beraz Euskaltzaindiak zer-egin haundia dauka oraingo egunean bereziki Euskara maite eta biziarazi nahi duten guziek, edo ez dute sortzetik aski ikasia, edo ez dute astirik orain ikasten jarraitzeko, edo ez dakite egungo eguneko bizi berriak beharrezko dituen hizkuntzak nola erran euskaraz, eta euskaldun bakoitzari baitezpadako zaio dakien bati eskatzea. Ez dizut erraten dakiten heiek Euskaltzaindiakoak direnik. Diot norbait behar dela euskaldun guzien mintzaira nola erabil erakutsiko duena, eta norbait hura talde bat izan behar dela, euskal-alorra hain baita zabala eta aberatsa.

Gehiago dena, ez da Euskaltzaindiaren lana inoiz bukatuko, beti aurrera bait doa bizia eta betiko euskaldunek izanen bait dute laguntza beharra. Erran nezake beraz Euskaltzaindiak izan behar lukeela euskara idatzia eragintzaile.

—Bai, baina, zein euskara? Zer diozu zuk euskara batuaz?

Eska iezaziozu etxeko ume bati, edo aitari, edo amari, zer dioten familia batuaz. Batua ez den familiarik ez du asmatzen ere. Nik, halaber, nola ez amets egin Euskal-Herri guzi guzian denek elgar ulertuko dugun egunaz?

Baina ez dut ameslari huts izan nahi eta hortakotz diot lo

tu behar dugula guziok lanari, ez bihar baina egun: elgarren euskara begi-beharrietan sartzen hasi. Begietan naski lehenik, gero eta berdinago idazten ikasiz: ortografian zenbait urrats tiki egiteak garrantzia haundia du, begitik baitzaizkigu sartzen asko eta asko gauza. Gero eguneroko hizkuntza ibilienak orotan berdin ibiltzen ikas daitezke, hala nola asteko egunen, hilaiteen izenak. Ikusten duzu axaletik hasten naizela eta erraxenaz mintzo naizela orain arte, baina zerbaitegarik hasi behar bait da.

Halere, nere iritzia eskatzen didazunez, erranen dizut ez dela nere ustez euskara batu onik eginen euskara ongi jakin gabe. Euskara batuak... euskara behar du izan eta ez latina edo frantsesa

la ez egon ni errespetuz heterik! Bere irakurleetan gure etxetako xahar asko badauka eta haierri errespetua zor diegu. Eman dezagun oztupo batzu kazetaren eta irakurleen adinetik heldu zaizkigula. Gazte batzuek nahi lukete axala eta mamia berriagotzea eta laisterrago aurreratzeara: orduan xaharrak ezin jarraituz!

Euskal etxeetan aspalditik sartzen den astekari bat dugu egiteko eta etxeko zahar-gazteak ongi konpontzeko, etxean egiten den bezala egin behar gure Herria-n: hautsi-mautsiak eginez aurreratu, batzuek oztupo urratsa luzatuz eta besteentzat laburtuz.

Beste oztoporik zer? Dirua xuhur dugula astekari ederrago,

eguneroko kezak aipatuz, sumindurarik gabe ahalaz eta beti itxaropen-bideak erakutsiz.

Horrek ez du erran nahi apal eta lurtiar egon nahi dugula beti. Ez da gure jendea lehengoa: teknika, eskola, jakitatea aurrera doaz, hemen denetan bezala. Hortakotz gure artikulua gaiak beti goragotik, nahiz beren herri-gostua atxikia gatik.

Nahi dugu halaber mundu guziari behatzen ikasi. Euskal-Herria mundu huntan bere lekua duen herri bat da, mundu hunkin bizi nahi duena; gure euskal anaiak nahi ditugu euskaldun egoiten eta burua gorarik, ahalgerik gabe, euskaldun bizitzen lagundu.

Irakurlea dugulakotz beti goan izan behar, huna, hastean aipatu xahar hek bezala, zerbitzatu nahi ditugun bi irakurle mota: herriitik urrundak direnak, Frantzia beheko hirietar, Ameriketarat, Afrikarat joanak, arras jarraikiak ditugu hek eta tokiko berriak xuxen eskatzen dizkigute. Eta gazteak: gazteak gabe, non dugu geroa? Gure berrikeri asko, gazteak ditugu eta hori bihotz-altxagarri da. Baina gure gazte askok non ikasi dute euskaraz irakurtzen? Ikastoletakoak ez ditugu oraino hortan adinez, eta zenbat dira...?

—Zer iritzi duzu euskal kazetaritaz?

—Gure herri ttipi problema hau ez balitz, ez dut uste euskal kazetaritzaren legeak besteak ez-bezalakoak lizakeenik. Har dezagun erdarazko beste kazeta bat. Nahiz politika eta alderdi bakoitzak badauzkan bere kazetak, bakoitzak bere leihotik behatzen dio biziari eta gauza guzietaz zer eta nola duen ikusten erraten du.

Euskal kazetentzat berdin-berdina. Ez du balio beti gure kaxima eta teoriak errepikatzen aritzea. Gauza guzietaz idatzi dezagun, eta euskaraz idatzi, bakoitzari erakutsi lehenik euskaraz bizitzen, bihotz guzietan herri-maitasuna berriekin batean eraginez.

Euskal-herria, dena den, bada eta bere problemak baditu. Ez ditugu denek gauzak berdin ikusten; nere alderdia ez da beti zurea: holako eztabaidak behar dira nunbait argitu, aztertu. Baina gure arteko gasailak denak kazetan zabalduz, handik piko eta hemendik xixta, beha ez dugunetz berexkuntza lana eta etsaia- ren jokoa egiten.

Ikusten duzu ez naizela hemen mintzo ideologia berezien kazetaz, baina bai euskaldun guzietar hedatu nahi genituzkeenez. Horiek hola, badira gure herrian, denetan bezala, iritzi guzietako jendeak eta zuzen da hek izan ditzaten beren idaietako kazetak, euskaldunek euskaraz.

—Mugaz beste aldeko aldizkari-eraz zer pentsatzen duzu?

—Nik pentsatzen dut bakoitzak bere alderdiko berri dakielako. Bakoitzak daki nor dituen bere irakurleak eta heiek dituen bere kritikiari hoberenak.

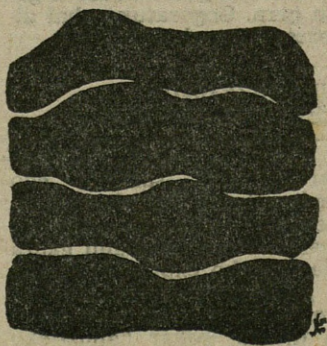
Ni zuen kazetan irakurle bainaz, nere berri erranen dizut beraz bakarrik. Ikusten dut indar ederra egiten duzuela hor, bai Zeruko Argia, bai Anaitasuna kazetetan. Indar hori ikusten dut hiru sailetan bereziki egiten duzuela: itxura ederrago bat ematen saiatu, bereziki lehen orrialdean, zuek, eta ez itxura bakarrik bainan ere lantxo bat sakona eginez aste guziz.

Bigarrenik zuen kazetetan ez zarete beldur gai batzu zailak hartzeko eta kuraie haundirekin erabiltzeko. Nahi duzue oraingo bizi bere problema gogorrek tratatu eta hortan ere merezimendu haundiak dituzue.

Azkenik euskara batuari suharki lotuak ikusten zaituztet. Honen gu laguntzen gaitu zuen kazetak aiseago irakurtzen. Ponderu horietatik zenbaitetan gure ere, Herria astekarian, nahi genuke aitzinago joan zuen antzera, baina gure irakurleen urratsa ez-titu beharrean izaten gara.

Zuek eta gure bide-burua bera dugu. Buru haztara lehena helduko denak tokia presta biezaio besteari eta laguntzera etor da-kiola.

ERRIALDE



Lafitte jaunaren eskuetatik HERRIAko lankideen makila.

edo gaztelania euskal jauntzitan emana. Badakit teknika gauzak edo filosofiako konzepto batzu ez direla erran-errazak eta hek ere behar direla erran purismo par-egingarrietan erori gabe, baina heietan ere gure mintzaira euskara izan dadila eta, ahalaz, euskara orokor edo batua.

—Herria-ren zuzendari zara. Zer oztupo edo traba ditu?

—Herria-ren zuzendaritza aipatzen didazunean, eta zuk aipatu gabe ere, oztupoak baino lehenago gogoan dut zer dan Herria nerretzat: adin haundiko andere bat, 1887an sortua («Eskualduna» zuen orduko izena, eman dezagun ezkondu aitzineko izena!).

Ehun urtetara doan andere buru xuritu horren aitzinean no-

argitsuago informatuago eta argazkik distirantago baten egiteko. Herria astekaria inoren dirurik gabe ateratzen dugu, laguntzaile guziak bihotz on hutsaz ari zaizkigula.

Halere ez dira ez adina, ez diru beharra oztupo ezin garaituak. Euskararen alderako maitasuna, gogoa, bihotzeko sua, balinbadira, ez gaituzte beste traba guziek lurreratuko.

—Zer asmo duzue beraz gero-rako?

—Nahi genuke geroan ere Herria izan dadin beti izana den hura: euskal etxetan, mahain gainean, etxeko guziek irakurriko duten euskal astekaria. Hortarako nahi dugu beti gure irakurleei hurbil bizi: heien bizia eta